

Upravništvo: Ljubljana, Pucničjeva ulica 5.
Telefon št. 31-22, 31-23, 31-24
Inzeratni oddelek: Ljubljana, Pucničjeva ulica 5 — Telefon št. 31-23, 31-26
Podružnica Novo mesto: Ljubljanska cesta 42
Računi: za Ljubljansko pokrajino pri pokrajinskem zavodu št. 17.749, za ostale kraje Italije Servizio Conti. Cont. Post. No 11-3118
IZKljučNO ZASTOPNIŠTVO za oglaševanje na K. R. Italije in inozemstvu ima
Unione Pubblicità Italiana S. A. MILANO

JUTRO

Izbija vstani dan mraz ponedeljka
Narodna zveza mesečno št. 18.
za inozemstvo pa št. 22.80.
Uredništvo:
Ljubljana, Pucničjeva ulica št. 5, telefon št. 31-22, 31-23, 31-24.
Kopirani se ne vračajo.
CONCESSIONARIA ESCLUSIVA per la pubblicità di provenienza italiana ed estera
Unione Pubblicità Italiana S. A. MILANO

Srditi boji v Egiptu

Spopadi oklopnih oddelkov med Fuko in Marsa Matruhom

Glavni stan italijanskih Oboroženih sil je objavil 6. novembra naslednje 894. vojno poročilo:

Italijanski in nemški oddelki so se večeraj zapletli v silovite borbe s sovražnimi oklopnimi oddelki na področju med Fuko in Marsa Matruhom.

Zvečer se je bitka nadaljevala z neizpremenjeno srditostjo.

Rim, 6. nov. S. Bitka, ki se je začela 23. oktobra na postojankah pri El Alameinu, se je nadaljevala z neizpremenjeno ostroštvom v naslednjih dneh. Nasproti rastoči številni premoči bojnih voz in sovražnega letalstva so italijanske in nemške čete postavile v občudovanja vrednem duhu tekmovalnosti in hrabrosti živah in od-

ločen odpor ter so čisto prehajale v protinapade in ponovno vzpostavile položaj.

Britansko poveljništvo pa ni prenehalo podpirati podjetja z novimi množicami oklopnih sredstev in s svežimi enotami pehote. Proti tem in proti onim so se oddelki osi dolgo bojevali na fronti pri El Alameinu. Sebe pretežna sovražna premoč jih je po borbah, ki predstavljajo skrajno jušnostvo, prisilila umakniti se bolj proti zapadu po hudih bojih v obrežnem pasu afriške puščave. Na drugi strani pa ta neizmerni napor, ki sta ga izvršili Anglija in Amerika, v sedanji ofenzivi še enkrat dokazuje važnost sredozemskega bojišča.

Taktični položaj ostaja negotov, ker je tudi sovražnik močno izčrpan in ga je napredovanje stalo ogromnih izgub na ljudeh in bojnih sredstvih.

Žalostno iskanje prvenstva...

Odskar je severnoameriško brodogradništvo v vojni, žanje same praze. Dejstvo je, da je prav po ameriško doseglo prvenstvo potopitev. Od Pearl Harborja do Filipinov, Javanskega in Koralskega morja, od Salomonskega do Hebridskega otočja je ena sama nepretrgana verna hudih porazov, ki so tako oslabila moč severnoameriške vojne mornarice, da ji vse papirnate injekcije dozdnevni novih gradenj, čeprav bi morda astronomske ameriške številke na tem področju bile zares točne, ne morejo zaceliti strahovitih vrzeli, ki zijajo vedno bolj.

Velike letalsko-pomorske bitke, ki so jih doslej bili Japonci z Američani na Koralskem morju (7. maja 1942), v vodah pri Salomonskem otočju (7. in 24. avgusta t. l.), v vodah pri otoku Santa Cruzu (26. oktobra t. l.), kakor tudi same kopne operacije na otoku Guadalcanaru, ki so se vedno v teku in pri katerih zopet opravlja japonsko brodogradništvo zelo uspešno oskrbovalno nalogo, predstavljajo niz zaporednih etap v borbi za strateško zmago na južnem Pacifiku, kjer si Japonci sistematsko in z največjo zanesljivostjo pripravljajo svoja oporišča za napad proti takoj imenovanemu »pe-temu kontinentu«, Avstraliji. In vsaka izmed teh zmagovalnih japonskih etap predstavlja prav toliko etap ameriških porazov na morju, v zraku in na suhem. Za Američane so seveda najhujši porazi na morju, saj so Američani polagali svoje največje nade prav v svoje brodogradnje.

Zato se nam zdi nekaj naravnega, če čitamo v listih poročila iz Washingtona, ki soglasno ugotavljajo, da se je začelo ameriško javno mnenje vznemirjati zaradi teh neprestanih porazov in da ameriški listi zahtevajo glave nekaterih pomorskih poveljnikov. Roosevelt si ni vedel pomagati drugače, kakor da je sklical konferenco svojih admiralov. V največjih skripah pa je mornariški minister Knox (tisti, ki so ga bila doslej najbolj polna usta protijaponske bojevitosti), kajti on ne more osramotiti svojega brodogradnja, na drugi strani pa tudi ne more zavrniti zahtev javnosti, ki kaže vedno večje nezadovoljstvo s pomorskim vojnim vodstvom.

Se hujše kakor izgube ladij pa so za Američane izgube posadk, kajti Amerika ne razpolaga v tem pogledu s dovoljnimi rezervami, ki bi jih črpala na primer iz trgovinske mornarice ali morda iz izvežbenega kadra ribičev. Trgovsko brodogradništvo Zedinjenih držav ni namreč bilo nikdar sorazmerno veliko, ribištvo pa je v Ameriki preveč zindustrializirano, da bi imelo tudi svoje velike pomorske tradicije.

Ker odgovorni krogi v Ameriki že ne vedo, kako bi pred javnostjo zagovarjali neprestane pomorske poraze, skušajo sedaj — v pomanjkanju drugih opravil — zvečer vso krivdo na moč japonskega brodogradnja. Tako je na primer šel severnoameriškega pomorskega glavnega stana izjavil javno: »Ne smete pozabiti, da je japonsko brodogradništvo drugo na svetu!«

To nepričakovano povzdigovanje japonskega brodogradnja je seveda začudilo ves svet. Razložiti si ga moremo samo s tole izbiro: ali je ameriška admiraliteta po bridkih izkušnjah na Pacifiku spremenila svoje mnenje o japonski mornarici ali pa se je po-

javilo nasprotje v pogledih med četom pomorskega glavnega stana Edwardson in mornariškim ministrom Knoxom, ki je zamislil pred meseci ameriškem ljudstvu, da bo japonsko brodogradništvo v treh mesecih uničeno... Razen tega je Edwardson izjava vzbudila pravo ljubosumnost med plutokraci glede pomorskega prvenstva. Če je namreč japonska mornarica druga sveta, kakor je neki prva? Angleska? Potem bi bila ameriška mornarica šele na tretjem mestu v svetovni lestvici, kar bi seveda pomenilo strašno klofuto za Washington, kjer se je vendar leta 1922 sestala znana pomorska konferenca, na kateri so Američani odločno odrekli Japonci pravico do pomorske enakopravnosti. Ako pa je na prvem mestu ameriška mornarica, kakor mislijo Rooseveltovi admirali, potem je na tretjem — Anglija, kar je zopet čudno za to staro »gospodarico morja« in Nelsonovo domovino... Zato je povsem razumljivo, če proti takšnemu zastavljanju lastnega brodogradnja Angliji ostro protestirajo. Če je namreč res, da je prvo brodogradništvo na svetu ameriško, ki ima samo to prednost, da zbira najhujše poraze v pomorskih bitkah, potem so »združeni narodi« tudi že na morju slabši kakor nasprotniki, ki samo zmagujejo.

Tako nam torej tudi ti smešni spori o pomorskem prvenstvu razodevajo vso nemot in zadrego »zaveznikov«. K vsej tej tragikomediji o najboljšem brodogradnju na svetu bi bilo pripomniti le tole: Kdo je na morju, kakor povsod drugod, prvi, drugi, tretji ali zadnji, o tem ne more odločiti klasifikacija na papirju ali zgolj beseda, temveč le dejanja. Dejjanja in ne besede pa tu ne govorijo niti najmanj v prid Anglosasom, katerih porazi in izgube na morju presegajo že vsa najidealnejša teoretična pričakovanja sil trojnega pakta. Samo to pa je za priznanje prvenstva zares važno in odločilno!

Pobuda msgr. Bartolomasiya za proslavo dneva vere

Rim, 4. nov. S. Vojaški ordinarij Italije msgr. Bartolomasi je dal pobudo za proslavljanje dneva vere. V ta namen je vojaškim kaplanom poslal okrožnico, v kateri pravi, da k dosegu zmage prispevajo vojski s hrabrostjo, delavci z delom in ves narod z molitvijo in da je potrebno za še večjo združitve vseh treh sil in za pospešenje zaželene zmage splošno svečano izpričanje vere v Boga, kolektivno zavestno izpričanje idealov, ki so program Italije pod orožjem: Bog, domovina, družina! Msgr. Bartolomasi odreja, naj kaplani Oboroženih sil proslavijo dan vere ob podpori poveljnikov, označuje kot primerne dneve nedelje 6. decembra, praznik sv. Barbare, zaščitnice mornarice, topništva in inženjercev, in praznik Brezmadežne dne 8. decembra, na dan Madone iz Loreta, ki je zaščitnica letalstva. Kjer se bo poveljnikom zdelo bolj prikladno združiti proslave, naj se proslave opravijo 8. decembra. Okrožnica navaja program proslav, ki naj bodo živa protiboljševiška afirmacija. Msgr. Bartolomasi je naslovil na oficirje in vojske Oboroženih sil vabilo, naj proslavijo dan vere, vabilo, ki ga bodo vsi s simpatijami in popolnim razumevanjem brez dvoma sprejeli.

Uspešni napadi pri Tuapseju

Živahno udejstvovanje letalstva — Ob Tereku sestreljenih 35 sovjetskih letal — Prodor madžarskih čet preko Dona

Iz Hitlerjevega glavnega stana, 6. nov. S. Vrhovno poveljništvo nemške vojske je objavilo danes naslednje poročilo:

V frontnem odseku pri Tuapseju je bilo v težkih napadalnih bojih, ki jih je uspešno podpiralo letalstvo, zavzetih več sovražnih bojnih postojank. Protinapadi so bili odbiti.

Na področju ob zgornjem Tereku nemške in rumunske čete v sodelovanju z letali za bližnje plete se vedno napadajo kljub sovražnikovu odporu. Samo večeraj je bilo tu sestreljenih 35 sovražnih letal.

Bojne operacije v Stalingradu so bile 5. novembra omejene na obojestransko živahno udejstvovanje napadalnih oddelkov in na odbijanje posameznih sovražnikovih prodorov. Železniške zveze vzhodno od Volge so bojna letala ves dan napadala.

Na fronti ob Donu so madžarski napadalni oddelki prodrli preko reke in so na vzhodni obali uničili več sovražnikovih postojank ter zavzeli 34 podzemeljskih utrdil. Več topov ter mnogo lahkega in težkega pehotnega orožja je bilo zaplenjeno.

Letalstvo je napadlo sovražne postojanke v južnovzhodni Angliji.

Vztrajno prodiranje nemških in zavezniških čet na sovjetskem jugovzhodu

Berlin, 3. nov. Na zapadnem in srednjem Kavkazu, pri Stalingradu in na bojišču ob Donu se boljševizem dvije bori, skušajoč z neprestanimi, a brezplodnimi protinapadi zaustaviti metodično napredovanje čudovitega vojnega stroja ziruženih sil mladih evropskih narodov. Razen zmagovitih akcij slovaških divizij pri Tuapseju je bilo moč govoriti v zadnjih dneh zabeležiti tudi nove sijajne obrambne uspehe italijanskih, rumunskih in madžarskih oddelkov na bojišču ob Donu, pri čemer je treba še posebej opozoriti na zelo dragocen doprinos fašističnega letalstva v teh bojih.

Prvič je objavilo nemško uradno poročilo protiofenzivne akcije boljševikov na Kalmiški stepi, ki se gola razprostira med spoljno Volgo in spodnjim Terekom. Na tem skotno povsem nenaseljenem prostoru, ki v celotnem strateškem sklopu ni zasluži doslej posebnega zanimanja, so sedaj boljševiki pognali v napad svojo konjenico, očitno v nadi, da bi razbremenili boljševiške čete, ki se upirajo pritisku nemških in rumunskih čet proti sovjetskim postojankam v dolinah gornjega Tereka in njegovih pritokov. Namen je torej bil, ogražati, čeprav od daleč in v neznatni meri, nemško-rumunske oborožene sile na levem boku, toda tudi na tem področju podrejene pomena sta čuječnost in borbena duh nemških vojakov v kali zatrla silovito protiofenzivno delovanje sovjetskih čet.

Tudi pri Stalingradu boljševiki še nadalje brez prestatnega poganjajo svoje čete v protinapade, kakor pa je razvidno iz uradnih vojnih poročil še nadalje brez uspeha, ne da bi mogli zavreči ali vsaj zadržati vsakdanje terenske uspehe nemških napadalnih čet.

Ko bodo nemške izgube pri Stalingradu uradno obnovljene, kar se bo najbrže v kratkem zgodilo, bomo celo mi sami, čeprav nismo prav nič verjeti trditvam londonskega radija, osumnili sprčo neznatnega števila teh žrtv. Osnovno načelo, na katerem je že od vsega početka temeljila nemška taktika obleganja, je bilo, da se mora v čim večji meri varčevati kri nemških vojakov. Zato je bilo, kakor znano, glavno delo pri sistematskem uničevanju sovražnih odpornih središč prepusteno letalstvu, topništvu, metalcem plamenov in drugemu težkemu orožju, s katerim je bila opremljena pehota. Šele, ko je del mesta ali tudi samo kak blok bil spremenjen v ruševine, se majhni napadalni oddelki, katerih člani je moglo prešteti na prste, vržejo v borbo, da izvedejo akcijo do kraja.

V takšnih razmerah so seveda izgube zelo tesno omejene. To preračunano varčevanje človeških življenj pa seveda ni moglo preprečiti, da se ne bi napadale doslej polastili 24 izmed 26 mestnih okrajev, ki predstavljajo razvlečeno mestno naselje Stalingrada, ki se v svojem kolosalnem obsegu razteza vzdolž Volge na razdaljo kakih 40 km. Boljševiški odpor se omejuje le še na vedno manjši del severnih okrajev mesta, katerih glavne naprave pa so že vse v nemški oblasti.

A tudi v tem severnem delu postaja položaj branilcev vsak dan hujši, ne le zaradi stalnega napredovanja napadalcev, ki se pomikajo naprej od ulice do ulice, od hiše do hiše, temveč tudi zaradi neusmiljenega letalskega bombardiranja, ki od ure do ure uničuje silihni poskus rlečih, da bi se še nadalje upirali v mestu, in uničuje železniške zveze na nasprotnem bregu Volge ter plovbo po reki sami.

Med tem se je strateško zanimanje že obrnilo proti osrednjemu kavkaškemu predelu, kjer se sedaj razvijajo mnogo obetajoče operacije vzhodno od Alagirja, namreč v smeri proti Ordžonikidzeju. Ko so nemški pehotni in oklopni oddelki z zasledbo Alagirja blokirali znano vojaško osetinsko cesto preko Kavkaza, prodirajo sedaj v smeri gruzinske kavkaške ceste, ki vodi v Tiflis. Znano je, da so Nemci že zelo silovito bombardirali mesto Ordžonikidze, ki predstavlja važno prometno središče ob vzhodni Kavkazu, sedaj pa sta mesto in gruzinska cesta ogroženi tudi že na kopnem.

Istočasno se seveda razvijajo manjše akcije grenadirjev in nemških alpskih lovcv v zapadnem delu Kavkaza, pri Tuapseju. Zadnje dni so napadale izgrajili boljševiki iz rok že lepo število vojniških utrdil,

ke in prevozne kolone južno od Ostaškova, Kolodvor v Ostaškovo je bil podnevi in ponoči bombardiran.

Južnovzhodno od Ilmenskega jezera je bilo v krajevnih napadih proti močnemu sovražnikovu odporu v naskoku zavzetih 37 bojnih postojank. Pri tem je bilo zaplenjenih 9 topov in 68 strojnica ter metalcev granat.

Na Ladoškem jezeru so letala poškodovala 1 parni vlačilec, 2 tovarna čolna, 1 topničarico, 1 protiletalsko ladjo in 6 preskrbovalnih ladij.

Bojna in strmoglavna letala so z dobrim učinkom nadaljevala bombardiranje Murmanska in murmanske železnice.

Na Severnem morju je bila potopljena z bombami 6000 tonska trgovska ladja, druga večja ladja je bila hudo poškodovana. Nemški in italijanski oddelki so večeraj v silovitih borbah napadale oklopne oddelke sovražnika v ozemlju pri Fuki in Marsa Matruhu. Proti večeru so se boji proti nadaljnjemu pritisku sovražnika nadaljevali z nezmajljivo srditostjo.

Bojna letala so podnevi napadla razne kraje v južnovzhodni Angliji.

medtem ko je bilo več sovražnih oddelkov obkoljenih in uničenih. Visoko v gorah pa alpski lovci prav budno stražijo v skalah in snegu. Vsi prehoji so krepko v njihovi oblasti. Za oporo so si tu lovci postavili karikade iz kamenja, strojniška gnezda pa nadzirajo nujne prehode in globoke doline.

Boljševiki, ki so sedaj že odrezani o silihne oskrbe in se ne morejo več niti umakniti v smeri proti visokogorski pokrajini Bakšan, so si ponovno skušali odpreti prehod proti jugu, preko zasneženih vrhov, toda vedno bolj naraščajoča zima onemogoča takšne obupne poskuse. Boji potekajo v bližini starih gorskih stez, ki so skoraj že povsem zarasane zaradi dolge neuporabe in ki so selaj življenjskega pomena za sovražnika. Nemški pionirji pa so zase že poskrbeli in spremenili te gorske, hudomušno se vijóče steze v jezina pota. Marsikje so morali zgraditi mostove nad hudourniki in razpokami ledu, kar je seveda pomenilo velik napor, ako upoštevamo razredčenost zraka v višinah na 2400 m.

O bojih na gorskem grebenu, ki loči Evropo od Azije, pripovedujejo zgodbe, ki kažejo vso hrabrost naših zaveznikov, obenem pa dokazujejo vso usodno nesposobnost sovražnika tudi na področjih, kjer je borba izenačena in kjer je moč govoriti prenašati orožje na ramenih do višine 4000 ali 5000 metrov. S poslednjega napada proti zavzetosti na Elbrusu se več kot 100 boljševikov, kar pomeni celotno napadalno posadko, ni več vrnilo. Na nekem drugem kraju je en sam nemški vojak, ki je še ostal na mestu, s strojnico ustrahoval kakih 60 sovražnikov, dokler niso ojačenja spremenila že zelo kritičnega položaja zanj. Tudi od teh boljševiških napadalcev se niti en mož ni več vrnil. (Il Popolo d'Italia.)

Obnovljene ofenzivne akcije

Berlin, 6. nov. S. Zblijanje vremena na zapadnem Kavkazu je omogočilo živahno obnovo ofenzivnega udejstvovanja v zadnjih dveh dneh in zlasti na določenih strateških točkah tega odseka. Kakor je nemško vrhovno poveljništvo davi objavilo, so rumunske čete izvedle nekaj zmagovitih ofenzivnih sunkov, s katerimi so znatno zboljšale številne, že prej s hudimi izgubami za sovražnika zavzete postojanke.

Severno od Tuapseja napada nemška pehota, kakor so sporočili ponoči s te fronte, silovito močne sovjetske postojanke v skalah. Oddelki nemških planincev so preprečili številne srdite napade rdečih in so od blizu zasledovali bežečega sovražnika ter zavzele nove važne gorske postojanke. Letalstvo je podpiralo te akcije in bombardiralo neprestano utrube sovražnika. Več sovjetskih baterij, ki so bile zadete v polno, je umaknilo. Nemški bombniki so nadaljevali svoje napade proti pristanišču in napravam v Tuapseju. Odvržene bombe velikega kalibra so povzročile hudo škodo in obširne požare v skladiščih goriva in v oskrbovalnih skladiščih ter na samih pristaniških napravah. Potopljene so bile 3 v pristanišču zasidrane trgovske ladje s skupno 5000 tonami. Nad bojiščem v odseku Tuapseja so nemški lovci sestrelili 6 sovjetskih letal, dve nadaljnji sovražni letali, ki sta se drznili nad nemške postojanke, pa je sestrelila protiletalska obramba.

V odseku Tereka se je znatno ojačil odpor nasprotnika, ki se mu je posrečilo spraviti na nove postojanke znatna ojačenja, kakor objavljajo tukaj pooblaščen krogi. Kljub temu so nemške napadalne čete v hudih borbah zavzele nekaj postojank in pridobile na terenu. Protiletalske baterije, ki so podpirale napadalne čete, so obstreljevale topovske postojanke in strojniška gnezda sovražnika, katera so izločila iz borbe.

Kakor poroča vrhovno nemško poveljništvo, so udarniški oddelki v industrijskem odseku Stalingrada izvršili neke operacije in dosegli najboljše uspehe. Boljševikom se je posrečilo ustvariti sred; razrušenih industrijskih poslopih močno oporišče opremljeno z mnogim težkim strelnim orožjem in branjeno od močne posadke. Po hudih bojih z ročnimi bombami moža proti možu je bila sovjetska postojanka večeraj osvojena in so napadali sovražniku prizadeli krvave izgube.

Na severu Stalingrada je nemško protiletalsko topništvo osredotočilo silovit ogenj

na del zapadnega obrežja Volge, na katerem so Rusi poskušali in neprestano poskušajo prepeljati preko reke nove rezerve za ojačenje najbolj ogroženih postojank. Vlačilec s 300 tonami je bil zadet in potopljen. Letalstvo je neprestano bombardiralo sovražnikov promet, ki se razvija na jugu kolena Volge ob obeh bregovih velikega rokava reke. Strmoglavci in rušilna letala so v zadnjih 48 urah uničila silno množino vojnih potrebščin, ki so ga boljševiki prepeljali na zapadni breg reke.

Boji za kavkaške prehode

Berlin, 5. nov. Glavne akcije, ki so sedaj v teku na vsej fronti, se razvijajo skoraj na povsem hribovitom ozemlju. Medtem ko vlada v srednjem in severnem odseku, kjer je že zapadel sneg in se začela čuti mraz, skoraj popoln mir, ki ga prekinjajo samo neprestani izvidniški pohodi, in medtem ko se v Stalingradu razvija borba za posest zadnjih postojank, ki so še v posesti boljševikov, se samo na Kavkazu še beležijo ofenzivna gibanja, v katerih zavezniške čete počasi, toda stalno napredujejo proti Črnu morju in proti Ordžonikidzeju.

Tudi motorizirani oddelki, ki se pomika proti omenjenemu mestu, da bi presekali gruzinsko vojno cesto, je dospel na področje visoke planote. V dveh dneh pohoda je silno naglo prekorčilo stepe med Alagirjem in med prvimi severnimi utrdbami pri Kazbeku. Sedaj deluje na goratem ozemlju. Pripomniti je treba, da leži Ordžonikidze 700 m visoko in da se za mestom vzdiguje gmota Kazbek. Druge kolone, sestavljene iz planincev in grenadirjev, so na pohodu ob gruzinski in osetinski vojaški cesti, zopet druge planinske formacije pa se pomikajo od osetinske ceste proti Misurju, medtem ko nekateri drugi oddelki delujejo med Tuapsejem in Novorossikom. Ne smemo se čuditi, če napredovanje ni ravno najhitrejše, treba si je predstavljati vsaj težave pri nastanitvi čet, če že drugih važnih zaprek ne omenjamo. Znano je tudi, da so boljševiki poslali na to fronto mnogo divizij iz Zakavkazja, kjer so bile zbrane za obrambo petrolejskih virov v Bakuru.

Zadnja poročila iz uradnega vira javljajo, da se je večeraj posrečilo presekati vsa prometna pota, ki vežejo med seboj obe vojaški cesti, ter da nemške čete delujejo na področju, ki je zelo blizu osetinski cesti, vendar je mnogo nade, da se bo manever za napad na obrambo Ordžonikidzeja izvedel lahko čimprej izvršil in da bo uspešen. Tudi Terek je že dosežen na jugu mesta, tako da je Ordžonikidze že v kleščah. (»Ultimate Notice«.)

Berlin, 5. nov. Snoči je v berlinskih uradnih krogih krožila vest, da se s fronte pri Tereku pričakuje novice velike važnosti. To ugotovitev nemških vojaških krogov je potrdila vest, ki so jo prinesli davi razni berlinski listi o zmagovitim nadaljevanju operacij v odseku med Alagirjem in Ordžonikidzejem, kjer se dve nemški koloni pomikata proti imenovanemu mestu ter proti odseku, preko katerega vodi med gorami gruzinska vojaška cesta.

V Berlinu naglašajo, da so vzdolž reke Tereka siloviti boji in da so Nemci že odstranili zadnje obrambe mostiče, ki so jih boljševiki držali na zapadu te reke. Gruzinska vojaška cesta je sedaj pod ognjem nemškega topništva srednjega kalibra in pod ostrbelom topov oklopnih voz. Ta vest napoveduje, da bo v kratkem presekana še zadnja prometna pot preko Kavkaza, ki se je boljševiki še poslužujejo.

Kakor običajno, je nemško letalstvo sodelovalo v boju ter obmetavalo z bombami zbirališča sovjetskih čet na vzhodu Tereka in vojaške objekte v Ordžonikidzeju. V mestu so nekateri deli že v plamenu. Druge sijajne operacije so izvršile eskadre letal »Heinkel III« proti boljševiškim oddelkom med reko Terek v bližini otočja Tereka in Kume.

Sedaj se ne da s točnostjo ugotoviti, v katero smer bodo napadale čete tega odseka, vendar se lahko slutiti, da bodo uporabljene proti sovjetski konjenici, ki je napadla nemške prednje čete na Kalmiški stepi ter hotela ogražati zbiranje nemških čet na severovzhodni kavkaški fronti.

Kar se tiče bojev na Kalmiški stepi, poročajo danes, da so nemške čete odbile napad sovjetske konjenice, ki je prišla od Astrahana ter hotela presenetiti prodnjo oporišča letalstva. Kakor je bilo že poročano, so bile te konjenične sile porazene in jih sedaj zasledujejo v smeri proti izviru Volge v Kaspijsko morje. (»Il Piccolo«.)

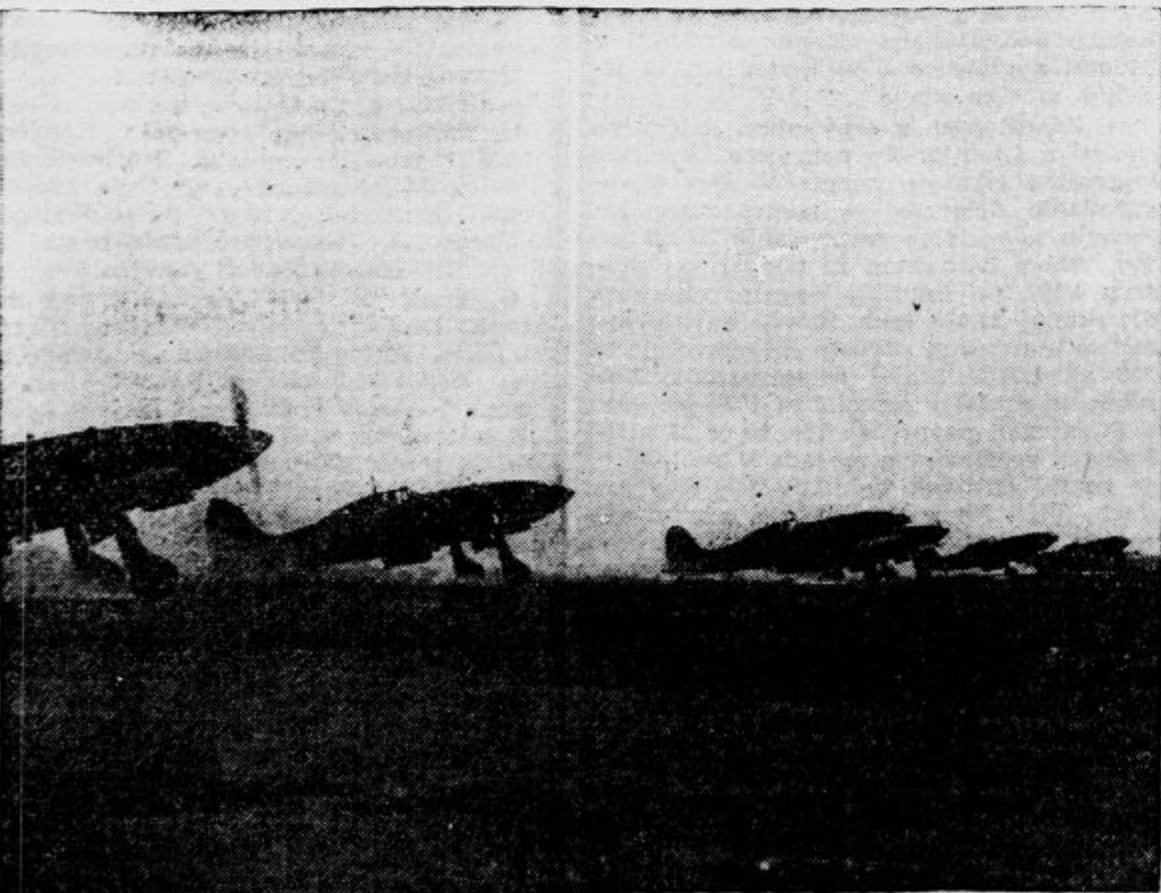
Japonski veleposlanik v Littorij

Littoria, 5. nov. S. V Littorio je prišel ob spremstvu visokih japonskih osebnosti veleposlanik japonskega cesarja pri Kviralu Horikiri Zembel. Sprejela sta ga prefekt in zvezni tajnik. Odlični gost si je ogledal potinske melioracije.

Prostovoljna delovna služba nemških dijakov

Berlin, 5. nov. S. Te dni se je zaključila doba zaposlitve dijakov v nemškem vojnem gospodarstvu za l. 1942. 29.000 dijakov in dijakin Nemčije je prostovoljno delalo v industrijah, bolnicah v krajih, ki so bili poškodovani zaradi bombardiranja, na poljih itd. Dr. Scheil, vodja nemškega dijaštva, je po zaključku vojne službe dijakov poročal maršalu Göringu o njih udejstvovanju.

Obnovite naročnino!

Zbiranje izkušenih vojakov. Boljševiški vojski se živijo na polju med sovražno formacijo

! „Jutru“ imajo !
• velik uspeh •

Zakaj je bil uveden normalni čas

Na predlog državnega ministra in generalnega inspektorja za vođe in energije Speera je ministrski svet sklenil za tekočo zimo uvesti zopet normalni čas. Temu sklepu so sledile vse zavezniske države.

Negospodarsko preobremenjenost elektrarn

V temnih jutranjih urah zimske dobe se porabi izredno mnogo električnega toka za razsvetljavo stanovanj, obratov, trgovin, šol itd. Skupaj z železnicami na električni pogon in v industriji se zato ta čas porabi preveč toka. Čim krajši postajajo dnevi, toliko večja je potreba po električnem toku v jutranjih urah. V elektrarnah morajo za zadostitev te visoke potrebe biti zjutraj v pogovoru vsi stroji in kotli, ki jih potem čez dan ne potrebujejo vseh. Da bi se tej negospodarski preobremenjenosti elektrarnih podjetij napravil konec, so bile jutranje ure z uvedbo normalnega časa zopet pomaknjene v svetlejšo dnevno razdobje.

Prehod iz poletnega na normalni čas se je po vseh državah izvršil v ponedeljek 2. t. m. ob 3. zjutraj. To se pravi: ob tem času so kazalce na urah pomaknili za eno uro nazaj. Ker so storile to vse države hkrati, so bile težkoče, ki bi zaradi tega nastale na področju moderne tehnike in v železniškem prometu, popolnoma preprečene.

Kaj prav za prav razumemo pod tehničnimi pojmi poletni čas, normalni čas, srednjeevropski čas? Če v najstarejših časih so za določanje časa po soncu uporabljali navpično postavljene palice ali kamne, čijih senca odzračno smer senca je napovedovala dnevni čas. Iz teh sončnih kazal in urnih kamnov so nastale tako imenovane sončne ure. Dandanes določajo čas s precizijanskimi instrumenti po zvezdarnah. Na splošno pa se še vedno ravnamo po sončnem času. Za dan označujemo čas med dvema zaporedoma si sledilecima predhodoma sonca čez meridian (sončni dan). Razlika, ki nastane pri določanju časa po soncu, doseže povprečno eno dvestotinko sekunde. Srednji sončni čas se telegrafsko ozioroma brezžično s časovnimi znaki daje vsak dan iz zvezdarn za splošno kontrolo ur.

Kako se dnevi daljšajo in krajšajo

Sončni dnevi pa za nas niso enako dolgi. Dne 21. marca vzhaja sonce točno na vzhodni strani zahaja na zapadisku. Tedaj imamo noč in dan enako dolga. Njegova vzhodna točka se nato dnevno pomika bolj proti severu, dnevi postajajo daljši, to se pravi sonce se mudi dalj časa nad horizontom. Dne 21. junija doseže najvišji dnevni lok, tedaj imamo kres. Ob istem času ima južna poloba svoj najkrajši dan. Nato se sonce vrača v položaj, ki ga je imelo 21. marca in ga doseže dne 23. septembra. Dnevni lok, ki ga napravi, je vedno manjši, dnevi se krajšajo. Najkrajši je dnevni lok dne 23. decembra, ob zimskem kresu. Odtlej vzhaja sonce spet bolj proti severu in dolžina dneva znova naraste. V polarnem krogu imajo najdaljši dan 24. ur. Tedaj sonce ves dan ne zaide. Pol leta pozneje imajo v istih krajih polarno noč, ko se sonce ves dan ne prikaže na obzorju.

Vzrok neenakosti dneva je največ v tem, da se zemlja za časa prisotja hitreje premika okoli sonca kakor ob času njenega odsotja. Ker torej zemlja dela svojo eliptično pot z neenako hitrostjo, niso zaporedoma si sledilec meridianjski prehodi sonca časovno enaki. Njihova primerjava z meridiani instrumenti, ki so grajeni za enakomeren tek, kakor n. pr. ure, je zato neposredno nemogoča. Zaradi dolžine vedno spreminjajočega sončnega dne si namerstveno rešimo sonca z namenom, da odstranimo težkoče, predstavljamo »srednje sonce«, ki svojo navidezno pot okoli zemlje opravlja z enakomerno hitrostjo.

Ta »srednji sončni dan« je razdeljen v 24 ur, ki ima vsaka 60 minut in vsaka minute, tedaj to pomeni: ko resnično sonce srednjega sončnega dneva, sončni dan, ki se začnejo popolnoma, so prej delili v dvakrat po 12 ur. Danes pa skoraj povsod računajo dan za 24 ur. Razliko med resničnim časom in srednjim časom imenujemo časovno izenačenje. Tako imenovani me-

ščanski čas (srednje sonce) je pravi čas (torej sonce) + časovno izenačenje. Če rečemo, da je časovno izenačenje tri minute, tedaj to pomeni: ko resnično sonce doseže svojo najvišjo stopnjo (kulminira), mora kazati pravilno tekoča ura že 12 in tri minute.

Razdelitev zemlje na časovne cone

Za orientacijo na zemeljski površini služita, kakor znano, dva sistema krogov, meridiani (poldnevnik) in vzporedniki. Vsi kraji istega meridiana imajo ob istem času poldne. Ker je po krajevem času šele tedaj poldne, ko sonce stoji najvišje na nebu, torej natančno na jugu, kažejo ure na različnih meridianih različne čase, in sicer za vsako stopnjo zapadne dolžine več štiri minute manj. Če je n. pr. v Berlinu ura 12, tedaj je v Chicagu 5 in 16 minut zjutraj, v Parizu 11 in 16 minut popoldne, v Moskvi pa 13 in 37 minut popoldne. V Berlinu popoldne oddana brojavka bi prišla v Pariz že ob 11 in 16 minut. Ker takšne stvari motijo promet, so se ljudje zedinili in sklenili v kulturnih deželah uvesti časovne cone (železniški čas), ki se ravna po centralno ležečem meridianu.

Za srednjo Evropo je določen skupen čas po 15 meridianu vzhodno od Greenwicha. Imenujemo ga kratko srednjeevropski čas. Po njem se ravna v Nemčiji, na Madžarskem, Norveškem, Švedskem, Danskem, v Švici, Italiji, na Hrvaškem in v Srbiji. Srednjeevropski čas dobimo, če svetovnemu času prištejemo eno uro. V zapadni Evropi je uveden zapadnoevropski čas, in sicer za Anglijo, Francijo, Španijo itd. Zapadnoevropski čas odgovarja tako imenovanemu svetovnemu času, to je času po meridianu v Greenwichu. Na vzhodu, v Rumuniji, Grčiji, Turčiji, Egiptu itd., velja vzhodnoevropski čas, ki ga dobimo, če svetovnemu času prištejemo dve uri. Na podoben način je vsa zemlja razdeljena v časovne cone. Časovne cone imajo ta pomen, da v vseh deželah, ki so se priključile kakšni coni, začnejo in končajo dan ob istem času.

Pri nas v vojni uveden poletni čas odgovarja srednjeevropskemu času plus ena ura. Zaradi gospodarskih izkušenj je bil čez zimo opuščen in uveden spet srednjeevropski čas, ki bo trajal do 29. marca prihodnjega leta. Tedaj bomo srednjeevropski čas zamenjali spet s poletnim časom in pomaknili ure za celo uro naprej.

Dr. Aljehin o šahovskem turnirju na Poljskem

Svetovni šahovski mojster dr. Aljehin, ki je postal, kakor smo poročali, zmagovalac tretjega mojstrskega turnirja za prvenstvo Generalnega guvernerstva, je v »Frankfurter Zeitung« podal naslednje svoje pripombe k turnirju:

Moje kratkemu komični turnirju Velikonomiške šahovske zveze za prvenstvo Generalnega guvernerstva se v vsakem pogledu lahko primerja s turnirjem, ki je bil prirejen preteklo leto. Sicer je tokrat manj oden lanskim sozmagovalcem P. Schmidt, zato pa so privlačevali Šamisch, šahovski filozof Brinckmann, specialist v otvoritvah R. Keller in virtuozi v dopisnih turnirjih K. K. Vsa izmed teh mojstrov je k turnirju prispeval na svoj način, pri čemer se je Šamisch kakor vedno izkazal z globokimi kombinacijami, medtem ko so drugi izstopali zaradi taktičnih prednosti, tako na primer Brinckmann v svoji igri proti Jungu, Keller v partiji proti Zollnerju in K. K. v borbi z Bogoljubovom. Še razveseljivši kakor navedeni uspehi, je uspeh Klausu Jungu, ki je odnesel drugo nagrado v turnirju. Predvsem so njegova izvrstna partija proti Zollnerju, ki je prejel drugo nagrado za lepo igro, in klasične zmagave v končnicah proti Kieningerju in dr. Weilu dale dokaz, da neuspeha na evropskem turnirju v Monakovem ni pripisovati njegovi nesposobnosti, marveč drugim zunanjim okoliščinam. Če njegovo igro opazujemo boljše, pridemo do prepričanja, da se mu v končnicah že zdaj ni treba bati nobenega nasprotnika. Manjka mu samo še poglabitve v posameznih otvoritvah. Pri svoji pridnosti in veliki nadarjenosti bo gotovo v kratkem premagal tudi to.

Kar se drugih udeležencev tiče, je Kieningerju in Zollnerju, ki sta oba vojaka, vidno manjkalo rednega treninga. Pri dr. Weilu pogrešam napadalnega duha, ki je najbrž posledica tako imenovane dunajske šole. Dokazal pa je tudi on, da ga ni prav lahko premagati. Tretji nagradenec Bogoljubov je pripravil sebi in tudi številnim prijateljem v Generalnem guvernerstvu ob

svojem stantu neprijetno presenečenje. V primeri z njegovim uspehom v Monakovem je njegova igra kazala utrujenega prenapetega igralca, tako da bi boljši uspeh v turnirju komaj zakužil. Samo proti Šamischu in proti meni sta se mu posrečili dobri pozicijski zmagi. Da sem moral po tridenem potovanju z zapada na vzhod takoj nastopiti v turnirju, ne da bi imel nekaj časa za koncentracijo, Bogoljubovskega uspeha ne zmanjšuje. Zahvaliti se mora zanj globoko zasnovani otvoritvi in njegovi smotni tehniki.

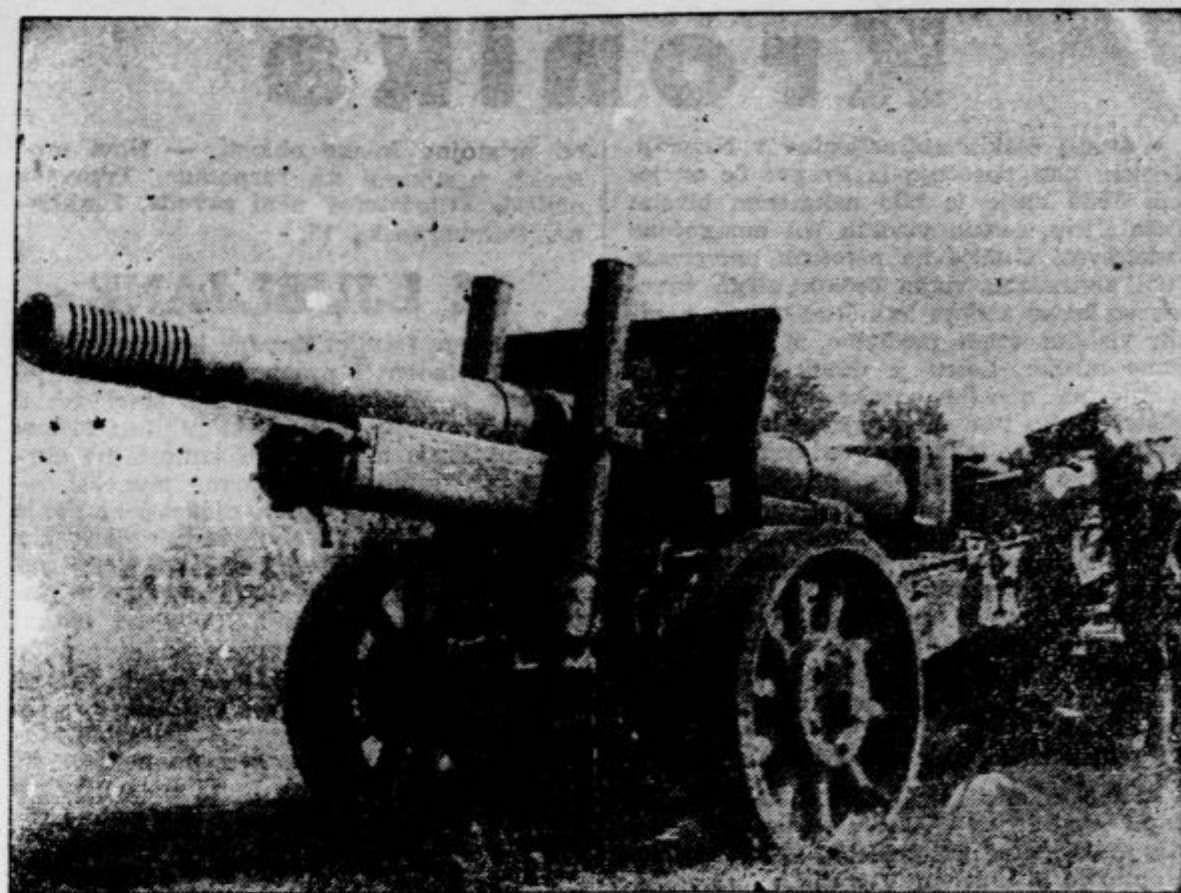
Če ne upoštevam nesrečnega začetka in naslednji dan slabo igrane partije proti Zollnerju, je bil moj uspeh na isti stopnji kakor v Monakovem. Partiji z Jungom in dr. Weilom sta bili nagradi s prvim darilom za lepo igro. Turnir je zahteval od mene večjih naporov kakor oni v Monakovem. Lahko mi verjamete, je zaključil dr. Aljehin, da sem vesel, da bom po treh zaporednih zmagah v napornih turnirjih (Salzburg, Monako in Generalni guvernement) lahko najmanj pol leta ostal odmaknjen od turnirskega življenja.

Radovan Matjašič, izreden strokovnjak v socialnem zavarovanju

Poročali smo o prezgodnji smrti bivšega generalnega direktorja Osrednjega urada za zavarovanje delavcev g. Radovana Matjašiča ter na kratko orisali njegovo življenje in delo. Po naknadnih podatkih, ki smo jih prejeli iz kroga njegovih sodelavcev v socialnem zavarovanju, izpolnjujemo v naslednjem svoj oris o Matjašiču kot izrednem socialno-zavarovalnem in matematičnem strokovnjaku.

Radovan Matjašič je bil redok strokovnjak v vseh panogah privatnega in javnega zavarovalnega prava; mednarodno je bil upoštevan in priznan zlasti kot zavarovalni tehnik-aktuar. Njegovo obširno udejstvovanje in delovanje v vseh strokah zavarovanja je tolikšno, da ga na omejenem prostoru ni mogoče niti približno opisati in oceniti. Zato naj na tem mestu samo bežno poudarimo nemninske in neprecenljive zasluge, ki si jih je pridobil na področju socialnega zavarovanja.

Socialnemu zavarovanju bivše Jugoslavije je Radovan Matjašič kumoval ob rojstvu in nato deloval zanj vse do svoje smrti. Zakon o zavarovanju delavcev iz leta 1922 nosi v svojih glavnih temeljih in načelih v največji meri njegov pečat. Sodeloval je kot strokovnjak pri vseh mednarodnih pogodbah o socialnem zavarovanju, katere je sklepal bivša Jugoslavija, med drugimi pri netunski konvenciji z Italijo z dne 20. VII. 1925, pri berlinski pogodbi z Nemčijo z dne

Topovi ruskega izdelka, ki so jih zaplenile italijanske čete med zadnjimi operacijami na vzhodni fronti

15. XII. 1928, pri dunajski pogodbi z bivšo Avstrijo z dne 21. VII. 1931 itd. Njegovo strokovno uveljavljanje pri pogajanjih za te in druge socialne konvencije in na raznih mednarodnih anketah mu je prineslo mednarodno sloves.

Za časa svojega skoraj dvajsetletnega službovanja pri Osrednjem uradu za zavarovanje delavcev, ki je imel svoj sedež v Zagrebu in katerega generalni direktor je nazadnje bil, je pokojni Matjašič bistveno sodeloval pri vseh važnejših ukrepih, uredbah, zakonih itd., ki so bili izdani na področju socialnega zavarovanja. Razen svojega rednega službovanja pri Osrednjem uradu pa je v tem času nešteto krat potoval v svojstvu zavarovalnega in finančnega strokovnjaka po vseh državah Evrope. Leta 1925, je bil pol leta v Washingtonu zaradi konverzije srbskega 60milijonskega dolarskega predvojne posojila. Splošno so mu takrat priznavali, da je bila predvsem zasluga njegove izredne strokovne sposobnosti, da so se pogajanja, ki so se večkrat prekinila in skoraj že razbila, končno le uspešno zaključila.

S temi vrsticami smo se samo na kratko pomudili ob smrti velikega slovenskega strokovnjaka, ki se je z vsemi svojimi izrednimi sposobnostmi in redko nadarjenostjo posvetil delu za javni blagor in nesebično žrtvoval zlasti za malega človeka, katerega predvsem so namenjene socialno-zavarovalne ustanove. Sador njegovega življenjskega dela in udejstvovanja so bili tolikšni, da mu bodo vsi ki so se kakor koli zanimali za socialno zavarovanje ali bili deležni njegovih dobrot, ohranili trajen hvaležen spomin.

Radovan Matjašič je dočkal starost 57 let. Smrt ga je ugrabila, ko je bil še v posesti vseh svojih moči zato je njegova izguba tembolj občutna. Za seboj je zapustil vdovo go. Olga, s katero se je bil poročil na Dunaju l. 1918. Bila je hčerka kasnejšega avstrijskega ministra dr. Müllerja. Hčerka edinka, tudi Olga, je študentka agronomije v Zagrebu, kjer živi Matjašičeva rodbina že od l. 1923.

Z Gorenjskega

Na vzhodni fronti so padli naslednji koroški rojaki: 22letni planinski deseterik Martin Scheiber, 25letni deseterik Ervin Stornberg in 28letni višji narednik Karel Bornkessel, ki je bil odlikovan z železnim križcem in drugimi odlikovanji.

Odlikovanje boroveljske jeklarne. Te dni je bilo sklicano glavno zborovanje vseh namestencev in delavcev jeklarne v Borovljah. Nadomestni guverner Thimel je po svečanem nagovoru izročil podjetju srebrno značko in priznanje posebnih uspehov.

Nova knjiga o koroški deželi. Pri založbi Leykam in Gradcu je izšla mladinska knjiga o Koroškem, ki jo je napisal Jožef Friderik Perkonig. Tu je zbirka pesmi,

pripovedk in pravljic. Uvrščene so Anastazija Gruna kranjske narodne pesmi, odlomki iz Baumbachovega »Zlatoroga« in razno drugo pestro gradivo. Perkonig sam pripoveduje o obisku pri Nemcih na Gorenjskem.

Poroča. V Kamniku sta se poročila Helmut Ruschnigg, okrožni štabni uradni vođa stranke, in Hildegarde Wornigova.

V Dravogradu je priredilo kulturno združenje svojo prvo predstavo. Uprizorili so Nestrojevo burko »Dekle iz predmestja«.

Nevarno trčenje se je primerilo v nedeljo popoldne v Celovcu. Tramvaj je trčil v neki prikolpni voz tovornega avtomobila. Prednji del tramvaja je bil docela vtišljen. 15letni Valter Ambrož, frizerjev sin, iz 18letna molistka Ana Tofova, ki sta stala v prednjem delu tramvaja, sta bila hudo poškodovana.

Prve nogavice

Približno 700 let je prešlo, odkar so se pojavile prve nogavice. Izročilo pravi, da je bila Španija njih domovina. Tam si je neka bistra glava izmislila pletene nogavice. Ljudje so jih sprejeli kot pravo čudo. Prej so si noge ovijali z dolgimi traki blaga ali pa z nekakšnimi gamašami, ko so se pa pojavile prve prave nogavice, so postale znak posebne odličnosti. Najvišje glave v deželi so bile ponosne na to, da so jim pripadajoče noge stopale v nogavicah naskrog. Iz Španije je novi izum pridrli v tujino. O Henrik VIII. vemo, da si je nogavice naročil iz Španije, a ko je pod Jakobom I. torej v 14. stoletju, nek. William Lea izumil poseben stroj za pletenje nogavic, s svojim izumom ni mogel prodreti. Čas za takšne stvari še ni bil dozorel. Tako so ljudje še nadalje nosili na roko pletene nogavice, ki so bile pa tako drage, da so si jih lahko privoščili le najbogatejši med njimi. To je veljalo zlasti za svilene nogavice, in bili so celo kraji, ki si takšnih nogavic niso mogli kupovati. Ohranilo se nam je na primer pismo omenjenega Jakoba I., v katerem prosi nekega grofa, naj mu vsaj za en dan posodi svoje svilene nogavice, ker bo sprejel španskega veleposlanika, pa bi se pred njim rad postavil v vsem svojem dostojanstvu...

Miši

Klobuk domišljavca je mnogokrat prazni povni podoban.

Moški se čutijo najbolj tovariši, kadar se je tramvaj ustavil na postajališču. A tudi takrat se domala stopo, da bi prvi izstopili.

V svetu ničemurnosti je najbolj cenjen vonj kadila.

Gobe zrastejo po dežju, zato je povsoka razumljivo, da imajo obliko dežnika.

Kdor je bolan, zna ceniti zdravje. Zadovoljnost in veselost je nebo, pod katero vse uspeva.

KULTURNI PREGLED

Sezona simfoničnih koncertov

Iz razgovora z dirigentom Dragom M. Šijancem

— Slišal sem, da se nam obeta letos cel ciklus simfoničnih koncertov. Za Ljubljano je to redok in razveseljav dogodek. Kako ste prišli na to idejo?

Dirigent D. M. Šijanec, ki mu je bilo stavljen to vprašanje, se je nasmehnil. Začel se je otepati »interviewa«. Modroval je o tej vrsti nadležne in se branil s pikrim humorjem in ironijo.

D. M. Šijanec je naposled popustil. In začel je pripovedovati tole:

— Tisto leto, ko sem prišel iz Pariza v Ljubljano, sem začel pripravljati ciklus slogovnih koncertov. Dirigiral sem pod okriljem radiofonske postaje koncert predklasične, klasične in romantične glasbe. Kritika je bila prav ugodna; zlasti skladatelj Emil Adamič in gledališki esteta V. Ukmar, sedanjí ravnatelj Opere, sta se toplo zavzela za te koncerte. Finančna bilanca pa je bila preveč pasivna, zato so prireditelji ta ciklus zaključili s koncertom — romantične glasbe.

Pred poltrajnim letom nas je pripeljala k podrobnim zamisli: Bilo nas je okrog petdeset brezposelnih godbenikov. Agilni predsednik Zveze godbenikov Filip Bernard nas je vse zedinil v Orkestru brezposelnih z namenom, da bi prirejali redne ljudske simfonične koncerte. Na srečo je Opera nadaljevala svoje delo in tudi radijski orkester se je sestavil pod okriljem družbe EIAR, črpačo svoje člane iz Orkestra brezposelnih. Po letu dni intenzivnega orkestralnega študija smo že bili tako daleč, da smo zmogli tedensko po en simfo-

nični koncert za mikrofon. Kako tudi ne, saj smo združili v novem orkestru vse naše najboljše goslače (naj navedem predvsem imena, kakor so doc. K. Rupel, doc. L. Pfeifer, g. Albert Dermelj, ga. Francka Rojcek-Ornikova, pa viola s prof. K. Jerajem in violončelo s prof. C. Sedlbauerjem na vodilnem mestu). V naši oddaljeni dvorani se je vselej zbrala družba ljubiteljev simfonične glasbe, mi pa smo si rekli: Zakaj bi ne dajali takih koncertov javno in sicer redno kakor doslej?

Za to vzpodbudo se je zavzel s posebno vnujo prof. F. Capponi-Ušak (f. rog), ki se mu je kmalu posrečilo pritegniti tudi člane opernega orkestra. Izmed opernih godbenikov sta vneto sodelovala prof. Avgust Ivančič in g. Ivan Bajda, tako da smo kmalu imeli na razpolago 52 izbranih godbenikov. Številčno je ta orkester nekoliko šibkejši od ljubljanskih orkestror pred dvajsetimi leti; če pa upoštevamo, da je bilo nekoč vključeno v tisto večje število godbenikov vse, kar v muziki »leže in groe«, malone vsakdo, kdor je le razločeval kontrabas od omare, nam ni treba žalovati zaradi te številčne omejitve, zlasti ko imamo danes na drugi strani take goslače, da eden zaleže za tri. Za olajšanje študijskega časa nam je g. ravnatelj Ukmar uvidelno — kakor vedno — dovolil po eno skušnjo pristo dopoldne, v tednu. Koncertno-organizatorično skrb je prevzel za Glasbeno Matico ravnatelj Karel Mahkota, naš največji praktik na tem področju. Uredništva vseh naših štirih dnevnikov so nas podprla tako, da so zastonj odprla svoje stolpce opozorilom na naše koncerte. Med solisti, ki so že pristali za sodelovanje pri teh simfoničnih koncertih, je na prvem mestu mojster Anton Trost, dalje pianista doc. M. Lipovšek in prof. Zarnikova, goslači doc. K. Rupel,

Dirigent D. M. Šijanec

doc. L. Pfeifer, g. A. Dermelj, ga. F. Rojcek-Ornikova, g. K. Burger in čelist prof. C. Sedlbauer.

— Koliko koncertov pa imate v načrtu, g. dirigent?

— Skušali bomo dati, če le mogoče po dva koncerta mesečno. Na njih bi nudili vse izbrane velike simfonije od Beethovna in Mozarta preko Cherubinija, Čajkovskega, Verdija, Catalinija, Smetane, Dvořaka, Griega tja do Respighija in naših domačih simfonikov. Posebna zanimivost bo dirigentski nastop K. Rupla.

— Vsa javnost bo vedno simpatično sprejela Vaše kulturno delo in pokazala hvalečnost z rednim obiskom, saj so simfonični koncerti zadnja leta priljubljeni in so bili pod Vašim vodstvom vselej razprodani.

— Skrivnost teh uspehov je edino v tesni povezanosti z orkestrom in v instrumentalnem občutenju orkestra. Tako pojmovanje sem si pridobil le z lastnim delom v samem orkestru, saj dobro poznam

vso njegovo anatomijo in notranjo izgradnjo. Se do zadnjega sem igral violo na koncertih Filharmonije, v kolikor jih nisem sam dirigiral. Kdor sedi v črevesih orkestra, da se izrazim v našem godbeniškem žargonu, ga bolje spozna, kakor pa kapelnik, ki študira orkestralno partituro pri klavirju. Dirigentu-pianistu ni nikdar dana popolna afiniteta do tega nežnega organizma. Znano je, da so bili veliki dirigenti, kakor na pr. Toscanini, V. Talich in drugi, sami instrumentalisti: ta čelist, oni violinist itd.

— Če Vas prav razumem, bi dejal: Orkester Vas razume, ker Vi razumete orkester!

— Točno. To medsebojno razumevanje lahko presodim, ko stopim pred kakšen tuji orkester, ki me ni nikdar videl in ki niti ne razume mojega jezika. Tako sem na pr. letos v maju dirigiral enega najboljših simfoničnih orkestror, simfonični orkester »A« torinske radijske postaje. Iz razmeroma težkega programa (Smetana, Čajkovski, Škerjanc s solistom A. Trostom) sem izbral za začetek najtežjo točko: Čajkovskega Patetično simfonijo. Ta krasni orkester, razvjen od rok velikih mojstrov, me je razumel brž pri prvem taktu, mi sledil skozi ves zapleteni Allegro in reagiral na najnežnejši srčni nihaj! Saj pa sem bil povsod navzoč z očmi, poliskal sem med igranjem v masi orkestra slehernega posameznika, ga vzpodbudil ali podredil vodilni ideji. Čutil sem z orkestrom, orkester pa z menoj; razumeli smo se tudi brez posredovalne besede. Po prvih dvajsetih minutah skušnje sem doživel to, česar še nikoli prej: godbeniki, sami »signori professori dell'orchestra«, so mi z aplavzom izrazili svoje odobravanje. In na koncertu so igrali Čajkovskega tako, kakor sem ga jaz občutil, z mano so vihrali, z mano vriskali in z mano se jokali. Da, jokali prav do solz...

O tem torinskem koncertu mi je dirigent D. M. Šijanec pokazal pismo, ki ga je pisal opernemu dirigentu g. Neffatu mesec dni pozneje njegov prijatelj Gianfran-

co Trampus, ki je sodeloval na koncertu pri prvem pultu viole.

...ancora si parla del binomio Šijanec-Trost, čitamo v pismu. »Hanno fatto tra tutti e due uno dei più belli concerti della stagione, compresa quella invernale... Insomma, è stata una manifestazione in cui è stata tenuta alta, come raramente succede, la bandiera dell'arte. Šijanec ha certamente una magnifica carriera davanti a sé con le sue doti...»

Od teh resnih zadev sva z našim temperamentalnim dirigentom zavila drugam — k njegovim posebnim doživljanjem v zdaj že dolgi dirigentski karieri, čeprav je še mlad.

— Povedal Vam bom enega najvselejše doživljanje. Pripetil se mi je v Ljubljani. Pred leti sem se vračal s koncertnega potovanja. Izstopim na glavnem kolodvoru. Imel sem dokaj lahek kovčeg, vendar sem se moral podvreči užitniški preiskavi. »Kaj imate v kovčegu?« Ponošno odvrnem. »Frak in dva lovorjeva venca.« »Bo treba plačati užitnino!« »Kaj, užitnino za venca?« »Dragi gospod,« je rekel dobrodušni preglednik, »lovor je lovor, klobasa je klobasa.« Pred tako zdravo modrostjo sem se moral vkloniti. »Koliko pa ga je prav za prav?« »No, stehal ga zares nisem. Poglejte sami.« Odpre kovčeg in ob veliki veselosti drugih čakajočih, ki so vedeli, za kaj gre, potegnem na dan oba venca; vsak je imel trak z zlatim napisom. Ko mož to vidi, se mu obraz zresni in se takole opraviči: »Oprostite, gospod, nisem vedel, da greste na pogreb!« Taka je torej naša slava! No, da bo zgodba zaključena, naj še povem, kaj se je bilo zgodilo z enim izmed teh vencev. Leto dni kasneje je priredila Ljubljanska filharmonija na Vrhniki Cankarjevo proslavo z dvema simfoničnima koncertoma. Govoriti bi imel pesnik Oton Zupančič, a je zaradi smrtnega primera v rodbini ostal doma; namesto njega je prišel prof. Koblar. Vse je šlo v redu, toda filharmonija bi bila morala položiti pred spomenik venec in ker je tedaj šlo za vsak dinar, so bili možje v zadregi. Tedaj

Kadar prodajaš, preglej »Jutrove« oglase!

Kronika

• **Študij čeških abiturientov v Nemčiji.** Nemški listi poročajo iz Prage: Že od jeseni 1939 dalje je bilo nekaterim bivšim slušateljem čeških visokih šol omogočeno nadaljevati študij na nemških univerzah. Tudi abiturienti višjih čeških učnih zavodov so lahko zadnja leta študirali na nemških visokih šolah medicino in razne tehnične stroke. Letos je dotok čeških študentov na nemške visoke šole razširjen. Odslej lahko tam študirajo medicino, živnozdravništvo, tehniko, gozdarstvo in gospodarstvo, montanistiko, prirodne znanosti, zavarovalno matematiko, narodno gospodarstvo, upodabljačo umetnost in glasbo. Socialno skrbstvo je prevzela nemška visokošolska organizacija, tako da pomanjkanje sredstev ne more biti ovira za nadaljevanje študija. Prošnje lahko vložijo slušatelji bivših čeških visokih šol, ki dokazujejo zadovoljiv študijski napredek, ter abiturienti, ki so po prvem januarju 1940 opravili maturo vsaj z zadostnim uspehom.

• **Sub auspiciis na Madžarskem.** V pokojni Avstriji so bile sloveče promocije tistih doktorskih kandidatov, ki so dovršili gimnazij in univerzo vseskozi z odliko. Takih odličnikov so bili promovirani pod cesarjevim pokroviteljstvom in so prejeli zlat prstan kot vladarjevo odlikovanje. Tudi Slovenci smo imeli nekaj takih odlikovancev. Na Madžarskem so obnovili tradicijo takih svečanih promocij, samo da so glede na vladajočo osebo izpremenili naslov: sub auspiciis gubernatoris. V Debrečinu je bil te dni svečano promoviran za doktorja vsega zdravstva kandidat Lukidg Vazci. Upravitelj je zastopal posebni odposlanec iz prosvetnega ministrstva, ki je v svečanem nagovoru naglašal: V labirintu današnjega življenja so trije činitelji, ki jih mora človek upoštevati, vera, pravica in znanost. Usoda madžarske bodočnosti zavisi od tega, kakšni bodo bodoči voditelji naroda.

• **Omejitve števila medicincev na francoskem.** Po novem zakonu bo lahko francoska vlada omejila število študentov medicine na francoskih univerzah. Zakon pa bo uveljavljen šele s šolskim letom 1944/45. Za prehodno dobo velja določba, da število medicincev ne sme biti višje kakor v šolskem letu 1937/38. V Parizu, kjer je 770 medicincev, se število najbrž ne bo dosti izpremenilo. Na drugih francoskih univerzah je pa od francoskega poraza dalje dotok na medicinske fakultete tako močan, da so bili potrebni novi ukrepi.

• **Če Nemčija en dan ne kuri,** pravijo listi, prihrani nič manj kakor 250.000 ton premoga. To je samo prihranek na kurjavi za kuhinje in peči. S tem premožem bi na polnili 13.000 tovornih vagonov, ki bi sestavili tovorni vlak od Celja do Gradca. V gorskih krajih je treba precejšnjo dobo v letu kuriti, v nižjih legah pa samo pežimi. Nadalje je ugotovljeno, da je treba v enako grajenih hišah v vzhodni Nemčiji bolj kuriti kakor v zapadni Nemčiji, ker pač zavisi kurjavi od vremenskih prilik. Listi priporočajo, da ljudje stedišjo s kurjavo zlasti v sedanjih toplih jesenskih dneh, ker je pač dnevni prihranek 250.000 ton premoga važen prispevek k vojni obrambi.

• **Ljudske knjižnice v Bolgariji.** V bolgarskih listih so te dni objavili statistiko o delu za ljudsko prosveto. Statistika je prav zadovoljiva, saj pričuje, da imajo v Bolgariji 3000 narodnih čitalnic, ki premorejo skupno 2.613.056 knjig. Knjižnice so nabrale v preteklem letu 7562 milijonov levov, kar je pač res časten dohodek, ki vzdržuje knjižnice in omogoča redno nabavo novih knjig.

• **Naknadno vpisovanje v trgovski učilišče »Christofov učni zavod«** v Ljubljani, Domobranska 15, za Enoletni trgovski tečaj s pravico javnosti se vrši do 10. novembra. Redni dijaki (inje) uživajo slične pravice kot na drž. šolah. Šolnina zmeraj. Manj premožnim se dovoljuje popust na šolnino. Podrobne informacije in prospekti so na razpolago v pisarni ravnatelja.

• **Učite se strojepisja!** Novi eno-, dvo- in trimesečni tečaji — dnevni in večerni — pričnejo 9. novembra. Najuspešnejša desetprstna učna metoda. Učnina zmeraj. Specialna strojepisna šola! Največja moderna strojepisnica. — Oddelek tudi za dijak (inje). — Posebni tečaji za stenografijo, knjigovodstvo, italijansko (izbira predmetov po želji). Vsi tečaji so odobreni.

od pristojne šolske oblasti. — Novi prospekti s slikami na razpolago: Trgovsko učilišče »Christofov učni zavod«, Ljubljana, Domobranska 15.

IZ LJUBLJANE

u — **Gosp. Danijel Zupanc ima dvojni jubilej.** Ta teden je praznoval zlatar Danijel Zupanc iz Wolfove ulice, naš stari, zvesti naročnik, dvojni življenjski jubilej: 70-letnico življenja in 50letnico samostojne obrti. Dvojni jubilej je šel mimo javnosti nepoopaženo, kakor je sploh njegovo življenje skromno in tiho, posebno zadnje čase, ker ga muči bolezen. Svoječasno pa je bil naš simpatični Danijel živahno razgiban in povsod prijeten družabnik. Še pred petimi leti je ob nedeljah prevožil na kolesu do 200 km. Kakor pove že njegovo krstno ime, je jubilar rojen Celjan, kjer ima mestna opatijska cerkev za patrona preloka Danijela. Njegov oče, po poklicu sticer, je imel na Polulah ob Savinji priljubljeno gostilno, kamor so posebno radi zahajali slovenski dijaki in spavarji. Hiša je ostala neizpremenjena in je v njej še vedno gostilna, toda naš hišo je zrasla cela kolonija modernih vil. S svojo življenjsko tovarišico je g. Zupanc skrbno vzgojil tri hčerke, ki so vse omožene in sina, ki je bil upravn. uradnik na Spodnjem Stajerskem. Pred 20. leti sta se zakonca odločila, da si s prihranki postavita ob Cesti na Rožnik lastni dom. Stavba pa je bila šele dobro od tal, ko jima je bila pri belem dnevu zlatarska trgovina v Wolfovi ulici popolnoma izpropana. Morala sta se zadovoljiti, da je zrasla prva lična vila od Večne poti do Čada. Kakor povedano, muči jubilarja že nad pol leta nadihu, da ga mora v trgovini in delavnici nadomeščati marljiva in skrbna gospa soproga. Jubilaru iskreno čestitamo ter mu želimo popolno okrevanje in še vrsto zadovoljnih let!

u — **Poroka.** Danes popoldne ob 3. se poročita v farni cerkvi v Sp. Šiški gosp. Marjan Kremžar in gđ. Božena Burnikova, oba iz Šiške. Obilo sreče!

u — **Vedno topleje.** Južno vreme traja dalje in se ozačuje še dan z dnem ogreva. Medtem ko smo pred nekaj dnevi imeli jutranji hlad 5°C, je živo srebro v četrtki jutraj doseglo 11,9°C, čez dan pa se je ozačuje ogrelo na 17°C. Proti večeru je začelo spet deževati, kljub temu pa je noč bila še nadalje južna, mlačna. Davi je toplomer beležil celo 13°C. Jug je čez dan spet ogreval ozačuje in otrejal listje z drevesa. V presledkih pa je rosilo, dopoldne pa je spet posijalo sonce.

u — **Nakazila za petroleje za razsvetljavo** bo mestni preskrbovalni urad začel deliti današnji soboto 7. t. m. ob 15. uri v I. nadstropju Mahrove hiše na Krekovem trgu št. 10. Posebno opozarjamo, da bo urad delil ta nakazila samo ob popoldanskim uradnim urah in samo onim strankam, ki nimajo električne razsvetljave. Stranke naj prinesejo s seboj nabavno knjižico za meso in pa potrdilo hišnega gospodarja. Iz tega potrdila mora biti razvidno število družinskih članov stranke, ki prosi za petroleje, prav tako pa tudi, da ta stranka v svojem stanovanju nima električne razsvetljave. Opominjamo pa, da bo urad v potrdilih navedene podatke preizkusil, ker morajo biti resnični.

u — **Nedeljsko zdravniško dežurno službo** bo opravljal od sobote ob 20. ure do ponedeljka ob 8. uri zjutraj mestni višji zdravnik dr. Ahčin Marjan, Koritkova ul. št. 18.

u — **Za stare onemogle Ljubljance** v mestnem zavetišču je g. viš. dež. sod. svetnik v p. dr. Adolf Kaiser podaril 1000 lir v spomin svoje pokojne soproge gospe Tekle. Mestno županstvo izreka dobrotniku najlonlejšo zahvalo tudi v imenu podpirnih Počastitaj rajne z dobrimi deli!

u — **Poljanski napis je zaprt** za ves vojni promet od stare cukrarne do Živnozdravske ulice zaradi del na cesti, ki bodo najbrž trajala 6 dni.

u — **Za dijak (inje) trgovske akademije** in trgovske in obrtne šole smo osnovali korepetitorij, kjer jim bomo vsak dan dve uri razlagali učno snov, popravljali in sestavljali naloge, jih izprašali itd. Učmo vse predmete. Prijavljanje dnevno od 8 do 12 in od 14 do 16. Korepetitorij, Mestni trg 17-1.

Na nogi imamo podobno: prste s členi in kostmi prstnicami, phalanges, stopalo s stopalnimi kostmi ali stopalnicami (ossa metatarsi). In za ossa tarsi, fußwurzelknochen? Pri sestavljanju Kliničnega besednjaka si nisem znal drugače pomagati, pa sem razdelil takole: za ossa metatarsi, Mittelfußknochen, sem rekel »dolge kosti stopalnice«, za ossa tarsi, fußwurzelknochen, pa »kratke ali zadnje kosti stopalnice«. V Pletersniku najdem podgledno, die fußwurzel. Zda mi je lahko — ossa tarsi so podgledne kosti — podglednice, dočim so ossa metatarsi stopalne kosti — stopalnice.

Za Zehenballen, ki niti nimajo mednarodne oznake, najdem plesno — **podprstje**. Seveda je treba tu dostaviti, za katero plesno gre: nožnega palca ali mezinca ali II., III., IV. nožnega prsta!

Nekomu sem opomnel »odpadke hrane« pri predjednem dvajstniku (Jutro 2. VII. 1942), češ zaužitje hrane nikakor ne moremo imenovati »odpadki« in da za ta pojem najdem v Pletersniku šešče, označeno, ki je prav primerna za zaužitje hrane vse dotlej, ko pride do približno srede poti v tenkem črevesu, dokler torej v njej še razločujemo sestavine hrane, od tu dalje se pojavijo znaki, ki upravičujejo ime **blato**. Kar pri jedi ostane v skled, so ostanki, kar pa na krožniku že vzbrazdano, izjedli,

Miša zadušnica na pokojnem tla. Igo Pehanjen bo v torek 10. t. m. ob pol 8. zjutraj v cerkvi Marijinega Ozmantja. Neljubo pomoto, ki se je vrnila v včerajšnje naše obvestilo, s tem popravljamo.

u — **Glasbena akademija.** Letos se je vpisalo na Glasbeno akademijo 205 gojencev, in sicer 35 na Glasbeno akademijo, 170 na Srednjo glasbeno šolo. Ker je dosedanjemu rektorju rednemu profesorju Antonu Trostu potekla dvoletna rektorska doba, je izvolil profesorji svet rednega profesorja Julija Betetta, ki je bil že potrjen od Visokega komisariata in prevzel rektorske posle. V začetku decembra bo priredila Glasbena akademija svoj prvi javni nastop.

u — **Po daljšem presledku** bo izvajal naš simfonični orkester, ki ga sestavljajo člani radijskega in opernega orkestra, zopet Schubertovo Nedovršeno simfonijo v h-molu. Simfonija v h-molu je dobila ime »nedovršena« zato, ker je slavni mojster najlepši in najbolj občuten melodijski dovršil samo dva stavka tega dela, ki ga je začel slavni mojster pisati skoraj točno pred 120 leti, to je dne 30. oktobra 1822. leta. Schubertovo ime je vsaj nekoliko povezano z Ljubljano, kjer se je mladi glasbenik potegoval leta 1816, za ravnateljsko mesto pri ljubljanski Filharmonični družbi. Malo je tako čustvenih skladb, kakor je Schubertova h-mol — Nedovršena simfonija, zato je pri koncertnem občinstvu pa tudi v izvajajočih orkestrih in dirigentih, izredno priljubljena in stalno na koncertnih sporedih. Letošnjo izvedbo tega dela bo dirigiral dirigent Drago Mario Sijance, eden najbolj verziranih pa tudi najbolj rutiniranih naših dirigentov. Poleg Schuberta bomo slišali še drugo glavno delo ponedeljkovega koncertnega večera, Čajkovskega Koncert za violino in orkester s solistom Albertom Dermeljem. Uvodni podatek simfoničnemu koncertu bo dal Smetana s svojo Libušo, konec koncertnega sporeda pa je prepuščen ženskimemu Verdiju, ki je še vedno in vselej užgal s svojimi nedosežnimi melodijami. Opozarjamo na koncert, ki bo prvi simfonični koncert letošnje sezone, in sicer v ponedeljek, dne 9. t. m. ob 18. uri v uniojski dvorani. Vstopnice v Knjižarni Glasbene Matice.

u — **Abonete Dravnega gledališča** vjdno naproša uprava, naj blagovolijo poravnati tretji obrok abonmaja do 14. t. m.

u — **Jutrišnje nedeljo ob 11. bo odprta** v Jakopičevem paviljonu umetniška razstava četvorice naših umetnikov: Putriha, Omerse, Kregarja in Zdenka Kalina. Razstavljena bodo samo nova dela. Vabil nisem razposlali, vabilen; ste vsi ljubitelji naše mlade moderne umetnosti.

u — **Da ne bo pomote ali nesporazume** — Prvi letošnji simfonični koncert, ki je določen za ponedeljek, dne 9. t. m. ob 18. uri v veliki uniojski dvorani, se definitivno vrši in ni opovedan. Vstopnice se dobijo v Knjižarni Glasbene Matice.

u — **Sestanek osebja svobodnih poklicev**, ki ga sklicuje trgovski oddelek Pokrajinske delavske zveze, bo v nedeljo, 8. t. m. ob 10. uri dopoldne v prostorih trgovskega oddelka P. D. Z., Miklošičeva c. 22, I. nadstropje, palača Delavske zbornice (prostor nad knjižnico). Vabimo vse pomnožne osebe zaposlene pri zdravniških, zobozdravniških, veterinarjih, advokatih, notarjih in ostalih svobodnih poklicih da se sestanka zanesljivo udeležijo. Plačilni in službeni pogoji tega pomožnega osebja so skrajno slabi in neurejeni. Vršil se bo razgovor, kako izboljšati sedanjí položaj. Prosimo vse zainteresirane, da pripeljejo na sestanek tudi svoje stanovske tovariše in tovarišice.

u — **Pokrajinski sindikat delojemalcev** oblažne stroke vabi vse krojaške in čevljarne pomočnike ter vse šiviljske in modistovske pomočnice, da se udeležijo strokovno-organizacijskega sestanka, ki se bo vršil v nedeljo, dne 8. novembra 1942 ob pol 10. uri v veliki dvorani Pokrajinske delavske zveze. Obravnavalo se bo izvajanje kolektivnih pogodb. Za člane sindikata udeležba obvezna! — Predsedstvo sindikata.

Oglasi v »Jutru« imajo vedno uspeh!

u — **Kleparski pomočniki instalaterji** in električarji imajo redni mesečni sestanek v nedeljo dne 8. novembra 1942 ob 10. uri dopoldne v tajništvu industrijskega oddelka Pokrajinske delavske zveze, I. nadstropje, soba 2. — Vsi našti delojemalci vabljni! — Predsednik sindikata delojemalcev vodcovov, plinar in elektrarn.

u — **V ponedeljek 9. novembra** se začne novi popoldanski (od 2—3) in večerni (6—7) tečaj za italijanski jezik, in sicer za začetnike, za nadaljevalce, ki so že obiskovali tečaj ali so se učili sami, in spretni, ki si bodo z razgovorjanjem, skupnim branjem in ponavljanjem pridobili potrebno prožnost za italijanski govor. Prijavljanje dnevno od 8 do 12 in od 14 do 16. Korepetitorij, Mestni trg 17-1.

u — **Dimnikarski pomočniki** so vabljni, da se zanesljivo udeležijo članskega sestanka, ki se bo vršil v nedeljo, dne 8. novembra 1942 ob 10. uri dopoldne v tajništvu industrijskega oddelka Pokrajinske delavske zveze I. nadstropje, soba 5. Za vse člane udeležba obvezna! — Predsedstvo Skupine dimnikarjev PDZ.

u — **Gimnazijci, ljudske in meščanske šole**, Kdor hoče biti zmeraj pripravljen za šolo, naj se vpiše v Korepetitorij, kjer mu bomo nudili dve uri dnevno razlago, sestavo nalog itd. Pripravljamo tudi za privatne in razredne izpite. Kdor ne obiskuje šol ali neredno, dobi popoln pouk po učnem načrtu. Prijavljanje dnevno od 8 do 12 in 14—16. Korepetitorij, Mestni trg 17-1.

u — **Oddelek industrijskih delojemalcev** PDZ vabi vse delavce in delavke industrijskih kategorij ki so se vpisali v sindikate, da čim prej dvignejo članske izkaznice. Za člansko izkaznico je plačati Lir 1.—. Člani lahko dvignejo izkaznice v tajništvu oddelka med uradnimi urami, ki so vsak delavnik od 8—12, in 3—6. ure. — Industrijski oddelek PDZ.

u — **Jezikovni tečaj — italijanski, nemški, francoski itd.** — v središču mesta pri Trgovskem učnem zavodu, Kongresni trg 2 — prične v prihodnjih dneh. Pouk dopoldne, popoldne ali zvečer (po želji) v začetnem, nadaljevalnem ali konverzacijskem oddelku. Najuspešnejša učna metoda. Tečaj so uradno dovoljeni. Vpisovanje ter informacije dnevno do 19. ure.

u — **Gospodinjki kolektor za leto 1943-XXI-XXII** lahko naročijo v Knjižarni Trgovske zadruge v Ljubljani, Selenburgova ulica 3.

u — **Višji trgovski tečaj za ekonomsko-komercialno izobrazbo.** Vpisovanje se vrši še do 10. novembra. Pogoji za sprejem: Višja šolska predizobrazba. Šolnina zmeraj, manj premožni uživajo popust. — Izrednim slušateljem (icam) je dovoljen tudi obisk posameznih predmetov po želji. Podrobne informacije in prospekti na razpolago pri ravnateljstvu: Trgovsko učilišče Christofov učni zavod v Ljubljani, Domobranska 15.

u — **Nesreče.** Pri podiranju drevja v gozdu se je ponesrečil 25 letni sin posestnika Josip Petrič iz Sodražice. Nanj se je zvrnila bukev in mu zlomila desno nogo. — V palec leve se je vlekla 30 letna služkinja Genovefa Šivančeva iz Ljubljane. Z drevesa je padel 12 letni posetnikov sin Anton Goršič; zvil si je obe roki v zapestju. Ista nesreča se je primerila devetletnemu sinu mehanika Vlada Medvedčiča iz Ljubljane, le s to razliko, da si je fant zlomil desnico. Na glavi se je poškodoval pri delu 25 letni delavec Matej Makovec iz Ljubljane. 28 letna delavka Marija Irtova pa se je pri kuhanju poparila desnico. Ponesrečenecem so nudili zdravniško pomoč v ljubljanski splošni bolnišnici.

Iz Hrvatske

Odlikovanje italijanskega poslanika v Bratislavi. Hrvatski poslanik Berković je pred dnevi izročil italijanskemu poslaniku v Bratislavi dr. Corteseu veliki križ Zvonimirjevega reda, s katerim ga je odlikoval Poglavlje. Poslanik Cortese je prejel odlikovanje v znak hvaležnosti za podporo, ki jo je nudil ustaškemu gibanju za časa emigracije.

Visoko odlikovanje slovaškega ministra. Po podpisu pogodbe o pravni pomoči med Slovaško in Hrvatsko je Poglavlje sprejel slovaškega pravosodnega ministra dr. Fritza in ga odlikoval z redom kralja Zvonimira z zvezdo in pravico do naslova viteza.

Dar Zagreba bratislavskemu županu. Po sebnem oglasovanju Zagreba je izročilo bratislavskemu županu, ki je duhovnik lepo umetniško izdelan mašni plašč. Oblačilo je

okrašeno s hrvatsko trobojico, slika Matere božje in hrvatskim in slovaškim državnim grbom.

Svečana proslava 80 letnice pevskega društva »Kolar«. Na seji pevske župe »Lisinski« je bilo sklenjeno, da se do 80letnice hrvatskega pevskega društva »Kolar« slovesno proslavi. Dan proslave je določen na 22. november. Ob tej priliki bo tudi pevska tekma župe »Lisinski« v Hrvatskem glasbenem zavodu v Zagrebu. Nastopilo bo 13 pevskih zborov, vsak z eno daljšo in dvema krajšima pesmama.

Za vodjo vzgojnega oddelka pri poveljstvu ustaške milice je Poglavlje imenoval dos.danega načelnika tiskovnega oddelka v državnem poročevalskem in propagandnem uradu Ivana Maronika.

Josip Marković, glavni ravnatelj za promet. S Poglavljevo odredbo je bil imenovan državni tajnik Josip Marković za glavnega ravnatelja za promet v prometnem uradu.

Počastitev hrvatskih junakov na Dunaju. Na dan Vernih duš se je hrvatska kolonija na Dunaju poklonila žrtvam vojne in hrvatskega osvobodilnega gibanja. Posebno opozorilo za generalnim konzulom dr. Karčićem na čelu je položilo na grobove feldmaršala Borojevića, polkovnikov Sarkotića in Pusaka, majorja Stipetića in sotnika Cankla vence rogljavnika dr. Pavelića s trakovi v hrvatskih narodnih barvah.

Gostovanje hrvatskih umetnikov v Rumuniji. Poročali smo že, da bosta v Zagrebu v bližnjih dneh gostovala znani rumunski violinist prof. Sandu Silbu in pianist Ion Filipescu. V zameno najbota na gostovanje v Rumunijo pianistka Melita Lorkovcova, meštem ko bo dirigent Lovor Matačić koncert bucareštanskega radijskega orkestra.

Židovsko premoženje bo prevzela država. V Službenem listu je izšla odredba, po kateri je vse premoženje, premoženjske pravice in zapuščine oseb, ki so po črki zakona židje, proglašeno, retroaktivno od 10. febr. 1942, za državno last.

Petrinja dobi osrednje kopalnice. V največjem času se je začela Petrinja naglo razvijati in se je čutila potreba gradnje osrednjega kopalnice. Dostoj je imelo to pokrajinsko mesto kar tri manjša kopalnice.

Zagrebaška filharmonija pojde v Sofijo. Dajna želja hrvatskih glasbenih krogov se bo zdaj izpolnila. Zagrebaška filharmonija, ki jo povečini sestavi 80 članov šla na gostovanje v Bolgarijo. V Sofiji bodo priredili trije koncerti, dva pod vodstvom Lovra Matačića, enega pa bo dirigiral Boris Papandopolu.

Lovro Matačić bo dirigiral v Berlinu. Po končanem gostovanju zagrebske filharmonije v Sofiji odpotuje Lovro Matačić v Berlin, kjer bo dirigiral na koncertu tamošnje filharmonije. To je nadaljnji dokaz priznanja in spoštovanja inozemstva za hrvatsko glasbeno kulturo.

Kdo sme kupovati kruh. Preskrbovalni odsek zagrebskega mestnega načelstva je objavil, da potrošniki, ki imajo doma več kakor 10 kilogramov moke na osebo, ne smejo kupovati kruha na nakaznice, dokler imajo več zaloge, kolikor je gori omejeno. Kdor bi se proti temu pregrešil, mu bo zaplenjena vsa količina moke.

20.000 Nemcev se vrne v domovino. Poročali smo že, da se je začelo izseljevanje Nemcev iz krajev južno od Save. Gre za razprošene nemške naselbine, ki jih je največ v Bosni. Preselenci imajo pravico vse premočeno premoženje carine prosto vzeti s seboj, nepremičnine pa bo ocenila posebna komisija in lastnikom izplačala odškodnino po postopku, ki je določen v pogodbi. Nemška narodnostna skupina v severni Hrvatski, ki šteje okoli 7.500 ljudi, ne bo preselila.

Tekma pevskih društev. Hrvatska pevska župa »Matija Gubec« je za podedeška pevska društva, ki so v njej organizirana, sklenila prihodnjo nedeljo prirediti pevsko tekmo v Veliki Gorici.

Hrvatska razstava pojde iz Benetk v Rim in Milano. Razstava »Hrvatska skozi stoletja«, ki je dosegla v Benetkah velik uspeh, bodo spomladi prihodnjega leta priredili tudi v Rimu in Milanu.

Koncert za zimsko pomoč v Zagrebu. Dne 30. oktobra se je začela vrsta koncertov za nemško zimsko pomoč v Zagrebu. Na otvoritvenem koncertu je sodelovala vojaška godba in vojaški pevski zbor. Gle. doliče je bilo razprodano. Poleg predstavnikov in članov nemške narodne skupine je bilo na koncertu tudi zastopstvo hrvatske in italijanske sile in številni Hrvat.

Jim ponudim enega izmed vencev, ki sem jih prinesel s poti. Z veseljem so ga sprejeli. Brž smo dali lovor namakati v vodo in mu potlej, ko se je osvežil, dali nov trak. Naslednjega dne je lepo okrasil spomenik slavnega vrhnjskega rojaka. Tako vse pride prav — tudi lovor slave. In Cankarjev lik je zrl zamišljeno na ta vенеec, ki je že imel »svojo zgodovino«...

Naš jezik

Še nekaj zdravniških iz Pletersnika

V Jutru 25. VIII. 1942 sem navedel nekoliko zdravstvenih oznak, ki sem jih bil našel v Pletersniku: **ponemárjati se** = **ponočejati se** o bolniku in dojenčku, ki opravi kar v postelji; **oboják** za hermafroditizem; **podvojni** = **napárni orgán** za posameznega tistih organov, ki jih imamo po dveje ali na pare; **podjéden** = **zajéden otrok**, ki ima kožo na ritki od vode in blata vneto; **dokomoljédena** za tisto mavčev obvezo, ki jo napravimo pri prelomih v podlehtju in v zapestju; **zmesna okúžba** za okuženje z več vrst bacilov; **ročne vklepence** za zapestne spona na operacijski mizi; **izpreh'stek** za lucidum intervalum pri duševno in vročinskih bolnih. Naj tem dodam danes še nekaj drugih, ki bodo zanimale tega ali onega, saj bodo prej ali slej morali vseh vrst strokovnjaki misliti na to, da sestavijo slovenski strokovni besednjak — za inž. Urbasa, ki se je že enkrat javno oglašil v tej zadevi (Jutro 17. IX. 1942), vem, da že sestavlja tehnični besednjak; kaj pa inž. C. Jeglič, ki je v svojem sestavku »Na rešetlo« (Jutro 28. VII. 1942) izprizil izreden čut in smisel za slovensko kmetijsko besede in iz razje, ali se je že zavedel narodne potrebe in svojega kulturnega poslanstva? Ni namreč nápač, če ima človek pri takem delu že nekak vzorec, na katerem vidi dobro in opazi slabo, da mu je potem laže izbirati.

V anatomiji je mnogo oznak v mednarodni obliki, ki so jih obdržali prav vsi

kulturni narodi n. pr. pri nekaterih podaljških kosti. Za te iskati ali kovati slovenske oznake, bi bilo pač jalovo opravilo. Za kosti same, vsaj za t'ste, ki jih pozna celo nezdavnik, pa so slovenske oznake potrebne!

Na roki imamo prste s členi, roko v najozjem smislu in zapestje. Osnova vsem trem delom so kosti, ki se mednarodno imenujejo phalanges v prstih, ossa metacarpi v roki; in ossa carpi v zapestju. Po slovensko bi rekli takole: **prstne kosti** = **prstnice**, **danske kosti** = **dlančnice** in **zapestne kosti** = **zapestnice**. Posameznim prstnim falangam pravimo **prstni členi**, kostnim falangam pa **kosti prstnice**.

Na nogi imamo podobno: prste s členi in kostmi prstnicami, phalanges, stopalo s stopalnimi kostmi ali stopalnicami (ossa metatarsi). In za ossa tarsi, fußwurzelknochen? Pri sestavljanju Kliničnega besednjaka si nisem znal drugače pomagati, pa sem razdelil takole: za ossa metatarsi, Mittelfußknochen, sem rekel »dolge kosti stopalnice«, za ossa tarsi, fußwurzelknochen, pa »kratke ali zadnje kosti stopalnice«. V Pletersniku najdem podgledno, die fußwurzel. Zda mi je lahko — ossa tarsi so podgledne kosti — podglednice, dočim so ossa metatarsi stopalne kosti — stopalnice.

Za Zehenballen, ki niti nimajo mednarodne oznake, najdem plesno — **podprstje**. Seveda je treba tu dostaviti, za katero plesno gre: nožnega palca ali mezinca ali II., III., IV. nožnega prsta!

Nekomu sem opomnel »odpadke hrane« pri predjednem dvajstniku (Jutro 2. VII. 1942), češ zaužitje hrane nikakor ne moremo imenovati »odpadki« in da za ta pojem najdem v Pletersniku šešče, označeno, ki je prav primerna za zaužitje hrane vse dotlej, ko pride do približno srede poti v tenkem črevesu, dokler torej v njej še razločujemo sestavine hrane, od tu dalje se pojavijo znaki, ki upravičujejo ime **blato**. Kar pri jedi ostane v skled, so ostanki, kar pa na krožniku že vzbrazdano, izjedli,

ki jih opažamo prav nazorno pri deci in nekaterih živalih. Kar ostane od hrške in jabolka, ki smo jih zaužili, so **ogrizki**, ker smo hrusku in jabolko ogrižli.

Zaužitja hrana pride v želodec, se tam pomeša z želodčnimi izločki in dobi strokovno oznako »himus« (hymus), der Magenbrei; nekaj se je že kar tu zmlezi t. i. vsrkajočo želodčne skalice. Magenlvmchgefäße, in tedaj dobi oznako »hilus« (hylus), der Milchsaff, ker je res nekak podobna mleku. Za želodčni himus (zaužitjo hrano že pomešano z želodčnimi izločki), je po slovensko pripravna oznaka **želodčni sek**, za hilus pa bi rekli **zmleziivo**. Za prvo, himus, je rabil Erjavec, ki je dal slovenskim zdravnikom, neverjetno veliko številno lepih in točnih zdravstvenih oznak v svoji Somatologiji besedo »griz« Ne vem, kaj ga je k temu napotilo.

Dokler porodnica po porodu leži, **otrokuje**, kar je mnogo bolj po naše nego »biti v otroški (ne v otročji) postelji«, ki je dobesedna prestava nemške »im Wochenbett sein«. Babica, dokler opravlja svoj posol oziroma polkie, **babičuje**, zdravnik pa kje **zdravnikuje**.

Po naših kopalniških stavilo banke na več načinov: s kupicami — **kupice staviti**; z rogi — **roge staviti**; te pičijo s pičljo ali kavsenjo s kavseljnjem ali pa ti puščajo z <

Čung-King in njegov vonj

Znani novinar in pisatelj Mario Appellius je napisal zanimiv članek o Čung-Kingu in njegovem življenju, kar bo zanimalo tudi naše bralce.

Angleška in severnoameriška propaganda zdaj za zdaj poročata v svet, da je kakšna anglosaška osebnost posetila kitajskega vazala Čungkajška v njegovi trdnjavi Čung-Kingu. Glede na reklamo, ki jo delajo Angleži za Čung-King, bi utegnil širši krog čitateljev dobiti vtis, da je to mesto, kakor Peking, Kanton ali Sanghai, eno tistih monumentalnih, slikovitih mest starega sinjskega cesarstva, ki so od Marca Pola dalje predstavljali zbirko pester, zapadnim narodom kar čarobne arhitekture. Samo tisti, ki mu je bilo dano, da si je osebo ogledal Čung-King, ve, kakšno je mesto, odkoder Čungkajšek in njegova žena zdaj za zdaj v angleškem jeziku govorita svetu v vojni. Na svojem potovanju po Aziji sem se ustavil tri mesece v Čung-Kingu. Stanoval sem v starem evropskem hotelu, kjer se je lastnik, dobremu Nemcu, posrečilo na zavdanja vreden način očuvati vseh šestdeset sob pred milijardami vsakovrstnih žuželk, ki že iz davnih časov nadlegujejo nesrečni Čung-King. Ni torej dvoma, da ga dobro poznajo! Muhe, komarji, steniče, bolhe, uši, mrhobrci in stonoge imajo v sedanjem središču Čungkajškove politike nezavestno trdnjavo, odkoder bi se dal izbežati samo z ognjem: morali bi zažgati celo mesto.

Da ima toliko mrčesa, se mora Čung-King zahaliti dejstvu, da je največje pristanišče na obali velike reke Jang-Tse-Kjanga, ki jo imenujejo tudi Sinja reka. Prebivalstvo pa se za mrčes sploh več ne meni, ker ga ima za povsem naravno deščino preteklosti.

Velika reka je zelo muhasta in njena gladina ni nikdar enako visoka. Včasih močno upade, včasih spet naraste. Med najnižjim in najvišjim stanjem so namerili že 15 metrov razlike. Za časa deževja voda prestopi bregove in se razlije doleč okrog povzročujoč veliko škodo. Kadar je suša, pa se zgodi, da je v strugi tako malo vode, da mnoge ladje nasedejo in ostanjejo na suhem do novega dežja. Upadanje in naraščanje vode se vrsti po nekem redu. Včasih pa voda več let ne naraste in tedaj kar na lepem zrasele na blatnih področjih, kjer je gospodovala voda, nove naselbine. Blato je v teh krajih nekaj posebnega. Tu se zbira vsa mestna nesnaga, živalsko in človeško blato, odpadki in še marsikaj, kar je hrana muham, komarjem, stonogam, črvom, mušicam in škorpionom, ki se prav zaradi tega tako zagrizeno držijo Čung-Kinga, da je zanje največje središče na svetu. Glede na tisočletja trajajoči stik z mrčesom je povsem razumljivo, da prebivalci Čungkajškove prestolnice nimajo kdo ve kakšnega smisla za spago. Uši se nemoteno množijo na glavah mož in žensk in ti si mažejo lase z zelo mastnim mazilom, ki pospešuje rast mrčesa. A steniče? Trenutek, prosim! Čung-King ni samo Čungkajškova prestolnica, temveč tudi velika prestolnica opija. Bliznja pokrajina Sečjang, ki je gospodarsko in denarno povsem odvisna od Čung-Kinga, čeprav ta ni njena prestolnica, izdela največ opija na vsem Kitajskem. Njeno glavno mesto je mirno mestce Čeng-Tu. Naj tu še omenim, da so kitajske pokrajine povsem različne od naših. Pokrajina Sečjang je po površini večja od Italije in šteje 54 milijonov prebivalcev! Je silno bogata in jo imenujejo žitnica Kitajskega. Tam pridelujejo žito, riž, čaj, sladkor, tobak, sol, sojo, volno, petrolej, oglje, baker, železo, svinco, sodo itd. itd. Toda največji pridelek pokrajine so sladkor (na prvem mestu Kitajskem), opij in slovito »lesno olje«. Ti trije proizvodi so temelj njenega bogastva. Opij iz Sečjanga je znan in čistan po vsej Aziji, saj je poleg angleškega iz Benaresa, ki ima sladke okus, najboljši, le da je močnejši. Uporaba opija je v Sečjangi tako priljubljena in utrjena, da se niso niti cesarji in niti poznejši predsedniki, ko so po vsem Kitajskem opij prepovedali, upali prepoved razširiti tudi v to pokrajino, ker bi se kmetije, ki od tega živijo, uprli. Po pokrajini se razprostirajo ogromna polja makovega cvetja. Veliki fevdalni gospodje, ki pod imenom general ali maršal upravljajo Sečjang, pa služijo bajne vsote s tihotapljenjem opija in z davki, ki jih nalagajo nanj. Iz tega sledi, da bi brezpopojno nastala revolucija, če bi se ta ali ona kitajska vlada drznila prepovedati pridelovanje in uživanje tega strupa.

In v Sečjangu ni težko narediti revolucije. Pokrajina leži v goratem, težko dostopnem delu sveta, kamor ne vodi nikakva cesta razen Sinje reke, ki se pred vzhodom v pokrajino zoži v strahotne soteske. Vojska, ki bi hotela udušiti upor, bi se z velikimi težavami prebila do njegovega ognjišča.

Soteske Jangsetjanga so dolge več kilometrov in ponekod samih trideset me-

trov široke. Na obeh straneh pa se dvigajo visoke, gole, raztrgane in ugrezljive gore. Soteske Sinje reke predstavljajo enega izmed najbolj fantastičnih kotičkov našega planeta. Kitajsko bajeslovje je postavilo sem kraljestvo slovitega zmaja. Kakor znano, imajo Kitajci prav povsod upodobljenega svojega zmaja. V dolgih in ozkih soteskah ogromno vodovje Sinje reke vrtinčasto valovi in se na naveden način poigrava. Voda dobesedno vre, ponekod brizga nakvišku, drugod s stasno silo odteka v podzemne prepace, vrtinec se zaganja od brega do brega; nenadno strahotno narase. Nevarne in znane so tudi »zmajevе brzice« na raznih prehodih, kjer voda dere s fantastično hitrostjo.

In steniče? Zmaj jih je prinesel iz velike daljave. Privabil jih je opij, na katerega so strastno navezane. Njegov vonj jih omamlja, zato dobi steniče povsod, kjer kdo kadi opij. Ker v Čung-Kingu vsak kadi, so tudi steniče povsod.

In to staro mesto živi že dolga stoletja v nesnagi, samo sebi prepusteno, zakajeno od opija in zamašeno od svojega slovitega, kolikor gusnega »lesnega olja«. Sčasoma so se naredile po dvorih debele preproge »lesne«. Ki strahovito smrdi. To je vonj Čung-Kinga, ki obdaja mesto z nekakšno nevidno, smrad razširjajočo meglo. Mnogo ur pred prihodom v Čung-King začutiš vzdolž Sinje reke strahotni vonj tega mesta. Čung-King je poleg drugega tudi največje skladišče in tržišče kravjih kož na Kitajskem, torej mesto strojarn,

Umirajoče vesoljstvo

Že v pradavnih časih, davno pred starimi Grki je obstajala vrsta literarnih del, tako zvanih kozmogonij, ki se bavi z nastankom in usodo vesoljstva. Ta usoda se končuje v večinioma slabo, svet in z njim vse ostalo, bogovi in ljudje, izgine v splošnem propadu. Starodavno človekovo kopnenje po nesmrtnosti, pa naj si bo v kakršni koli obliki, celo v obliki živalskih prerodov, je prav pogosto sililo seveda k drugačnemu zaključku, tudi vesoljstvu so pritkali nesmrtnost, a če bi se že pojavili kakšni nevarni in spremembe običajnega stanja, tedaj naj bi bilo to le predstopnja ali prehod k boljšim oblikam v večnem krogo-toku.

Okrog sredine 18. stoletja se je začela tudi znanost baviti z vprašanjem nastanka in nadaljnjega razvoja sveta. Do začetka našega stoletja je bila videti najvažnejši izvor sile, ki poganja kolese vesoljstva, Newtonova sila težnosti. Vsaka znanstvena kozmogonija je v tem znamenju pripisovala početnemu stanju sveta velikanstvo dedično potencialne energije, energije stanja, počasno preoblikovanje te energije v kinetično energijo (energijo gibanja), dalje razpršitev energije gibanja v toplotno gibanje najmanjših delcev pa naj bi bila tisto dogajanje, ki povzroča in spremlja oblikovanje snovi. Toda o značaju tega dogajanja je izrekel daljnosežni »drugi temeljni zakon termodynamike« neko trditve, ki jemlje vesoljnosti vsako možnost večnega krogotoka. Po tem zakonu se velika energijska dedičina vesoljnosti razpršuje v neurejeno gibalno energijo najmanjših delcev snovi, temperatura vseh teles, to je povprečna gibalna energija najmanjših delcev, se izravna vedno bolj, bodisi z izžarjevanjem, bodisi s katastrofalnim trčenjem nebesnih teles, in nazadnje mora nastopiti prosluta »toplotna smrt« vesoljstva: vsa svetovna tvar bo postala tedaj enakomerno, zelo nizko temperaturna gnila, edino gibanje, ki bo tedaj še mogoče, bo neurejeno toplotno gibanje najmanjših delcev, ki pa bodo trepetali tako rekoč bolj od mraza nego od vročine.

Ob prelomu stoletja se je pojavila teorija, ki je kazala, da bi se utegnil svet rešiti tega žalostnega, čeprav še neizmer-no oddaljenega konca. Seznanili smo se z radioaktivnimi snovmi, ki izžarjevali pri svojem razpadanju nepojmljivo veliko energijo, energije, ki jih znanost prej ni štela vesoljstvu v dobrodelnost. Razen tega je bilo videti zaradi nepojasnenih dogajanj pri razpadanju mogoče, da nastajajo pri tem nove radioaktivne vrstine, s čimer bi postal krogotok v življenju vesoljstva prav verjeten. Tako je sloviti Svante Arrhenius iz samega, človeško umljivega odpora proti toplotni smrti vsega živga in mrtvega izkonstruiral podmeno, ki je uporabna na znanstveno ne preveč pretehtan način žarilni pritisk, radioaktivna dogajanja in še druge stvari, ki naj bi dokazovale možnost večnega krogotoka. Nekoliko bolj utemeljena je bila videti teorija, ki jo je izrekel pozneje isto tako slavni fizik Nernst. Po tej teoriji vsebuje svetlobni in svetovni ether nepojmljive množice energije v podobi nihajnih energij. Iz njih se, če-

na soncu se susečih kož in onih kož, ki se namakajo v solnicah, kdor je le enkrat okusil vonj strojarne, vé, kaj to pomeni!

Vonj Čung-Kinga je masten, kalen, globok, predirljiv, omamen in spolzek, vonj, ki upliva na duševnost. Prve dni čutiš znake zastrupljenja in nastopijo želodčne motnje z bruhanjem. Potem se človek privadi in se telesno in duševno prekrasi v splošno gnobilo... Koža postane zanimivo svetla. Misli postanejo nenavadne, huda pohotnost pa prevzame telo in onesnaži duha.

Smrad Čung-Kinga je vzvišen, tišileten, literaren in sugestiven. So trenutki, ko človek ne vé, ali je smrad ali parfem. Čudovita mešanica vonja slonovega potu, kadila, gnilih rib, narde in še neopranega droba, cimeta in kloake.

V tem ozračju živi bedno mesto Čung-King, ki šteje 350.000 stalnih prebivalcev in 200.000 vojakov, ki predstavljajo telesno stražo maršala Čungkajška. Ta vojska je razdeljena na dva dela: na »Čungkajškove oklopnike« in na »oklopnike njegove silne žene«. Gospa Čungkajškova je pravi fenomen. Njeno družino sestavljajo tri sestre in brat. Ena izmed teh, Song, se je poročila s Čungkajškom, druga je vdova ustanoviteljica kitajske republike Sun-Yat-Sena, a tretja je soproga ministra Kunga, ki glavnega blaginjska kitajske države, ki upravlja državno kovnico in finance sploh. Brat pa je bankir in milijarder T. V. Song, veliki agent angleškega, severnoameriškega in židovskega denarstva na Kitajskem. Gospa Čungkajškova je politična in diplomatska vodnica rodbine Song, na Kitajskem imenovane celo »Dinastija Song«.

prav morda zelo redko in tudi v prostorno zelo oddaljenih mestih, iz navadnih atomov gradijo novi, zelo radioaktivni elementi, ki poganjajo s svojim razpadom svetovni stroj na novo. Bolj pesimistična je bila potem podmena, ki jo je v svoji velikopotezni kozmogoniji izrekel znan fizik in astronom J. H. Jeans. Jeans domneva kakor Nernst, da obstoje neznane radioaktivne snovi, ki so težje od urana in dosti bolj nabite z energijo nego ta, kajti drugače si ne more razlagati velikanske količine energije, ki jih kakšna zvezda v času svojega življenja s svojim izžarjevanjem dobesedno razstapa. Življenjska doba zvezd se da po raznih metodah določiti na 5 do 10 milijonov let. Naše sonce, torej zvezda s povprečnim izžarjevanjem, proizvede na vsakem kvadratnem centimetru svoje površine zadosti energije, da bi mogla trajno poganjati motor 9 k. s. Sončna površina šteje neznansko dosti kvadratnih centimetrov in celo če bi bila naša osrednja zvezda sestavljena iz samega urana, bi ne mogla izžarjevati toliko energije dalj nego polovico časa, ki so ga geologi in paleontologi dognali za tvorbo kamenin in razvoj življenja, časa, ki obsega le okrog 2000 milijonov let in ki je telaj neznan v primeri z zgoraj navedeno življenjsko dobo zvezd. Iz tega razloga domneva Jeans in drugi obstoj neznanih prvih z visjo atomsko težo, nego jo ima uran, a če teh prvih še nismo odkrili, gre to delno na račun tega, da so že v obsežni meri razpadle, delno pa tega, da jih zavoljo njihove večje teže ni na površini zvezd, temveč so v nižjih legah, kjer jih naši spektroskopi ne morejo ugotoviti. Najaljnji vir energije je po Jeansu medsebojno uničevanje obeh prvotnih sestavin snovi, protonov in elektronov. Če zadeneta dva takšna elektronsko nabita delca drug v drugega, izgine ta za vedno, toda v tem trenutku švigne žarek nemaljnje energije v prostornino. Toda v vesoljstvu je snov tako redko posejana, da bi celo uničenje vsega tega vesoljstva, to je sprememba vse njegove tvarine v žarilno energijo, potisnila splošno temperaturo »samo« na — 262 stopinj. Lahko bi sicer domnevali, da bi nastopila končno neka prenasitenost z energijo, ki bi pri dojavljanju nove žarilne energije iz uničene materije povzročila, da bi se na drugih krajih vesoljnega prostora stvorila nova tvarina, tako kakor povzroči košček sladkorja v preveč oslajenem čaju izkristalizacijo že prej raztopljenega sladkorja. Toda račun nam kaže, da bi morala znašati žarilna temperatura prostora 7.5 milijonov stopinj, če bi se naj zgodil takšen primer, in da bi dosegli to temperaturo ali z drugimi besedami prenasitenost prostora z energijo, bi se moralo prej neskončno šte-vilo takšnih vesoljstev, kakršno je naše, spremeniti v samo žarenje brez tvari. Tako prihajamo do verjetnejšega zaključka o umirajočem vesoljstvu, za katero ni krogotokov in večnega presnavljanja. Ob koncu vseh časov nam ostane kepa lahkih prvih z nizko atomsko težo kot pepelom nekdanjega vesoljstva z močno radioaktivnimi, najtežjimi prvimi. Temperatura bo izenačena in blizu absolutne ničle, gibanja ne bo več vsaj ne tako, kakor si ga sedaj predstavljamo, in življenja seveda tudi ne.

Požvižgani jezik

Mnogo je znancev, ki so si dogovorili poseben žvižg, s katerim se priključijo k oknu, policisti in nočni čuvaji se sporazumevajo s kratkimi in dolgimi žvižgi in tudi zločinci znajo uporabljati takšne znake. Pravi, dobro izoblikovan žvižgarski jezik pa imajo, kolikor nam je znano, samo na enem kraju zemlje, in sicer na kanarskem otoku Gomeri. Otok prečka globoka soteska, v katerih šumijo divji potoki. Ljudje so si po značni črti pogosto prav blizu, pa se z besedami vendarle ne morejo sporazumeti, ne da bi bili primorani do velikih ovinkov. Te razmere so ustvarile požvižgani jezik. Že v srednjem veku je pisal kronist o prebivalcih Gomere, da govorijo bolj z ustnimi kakor z jeziki (v resnici pa zahteva žvižganje seveda tudi rabo jezika, ne samo ustnic). Ko je botanik Quedenfeldt z domačim vodnikom lazil po Gomeri, je nekoga dne iz daljave zaslišal žvižg. Vodnik je odgovoril isto tako z žvižgom, nato se je spet oglasil žvižgavec v daljavi. Na učenjakova vprašanje, kakšen pomen je imelo to žvižganje, je vodnik odgovoril, da ga je njegov prijatelj vprašal, s kom gre in da mu je sam odgovoril: z nekim oddaljenim učenjakom, ki stiče za nastaninami. Nato se je oglasil spet njegov prijatelj z vprašanjem: »Če je tako, mi boš torej kmalu lahko vrnil tistih pet pezo, ki sem ti jih posodil?«

Mali zmagovalec

VI.

Eno uro pred tekmo so prišli nasprotniki. Oba vodja sta vsak svoje izpodbujala in jim zabijevala, naj dobro pazijo in ne igrajo kar tja v en dan.

Sodnik je dal znak in tedaj je Dušan z grozo opazil, da je stopil k njegovi mizi Lojze. Ta je bil njegov nasprotnik. »No, sedaj sva pa skupaj, le pokaži, kaj znaš, da te hitro pohrustam za malico« ga je zasmehoval Lojze. To bi moralo Dušana prestrašiti, pa je bilo ravno obratno. Dušan se je ojumal in se celo drznil reči: »Le nikar samo ne zabavljaj in ne govori! Pokaži za dejanjem, da si tak junak kakor se delaš.« Lojze se je zdrnil ob teh besedah in jeznost serviral (v začetku igre in po vsakem голу se servira. To je poseben udar; žogica pade najprej na stran tistega, ki je serviral, potem pa na nasprotnikovo. Mnogi servirajo zelo spretno, žogica čudno odskoči in nasprotnik jo težko odbije). Dušan ni bil pripravljen, žogica je čudno poskočila in 1:0 za Lojzeta. Dušan ga je grdo pogledal: »Drugače ne znaš kakor z zvijačo.« Lojze se je samo nasmial, bolje rečeno zarežal, in nadaljevala sta igro. Lojze je zelo dobro tolkel in tudi Dušan je tega precej znal, zato sta oba največ tolkla. Gleдали so se čudili krasni igri. »Se tako mlada in tako dobro igraš,« so šepetali med seboj in eni bodrili tega, drugi drugega, rezultat vedno neodločen. Nekoč je vodil Dušan že za dva gola in gledalci se je začela polasčati razburjenost, pa je Lojze enačil in že vodil 17:16. Stvar je postajala nevarna. Gledalci so cepetali z nogami in bodrili, »Pazi! Tolči! Previdno! Odbij v kot!« in oba sta bila izpodbujana in sta začela še ognjevitje igrati. Rezultat je nastel na 19:18. To je bila silno nevarna višina za Dušana, vodil je namreč Lojze. Tedaj je sodnik zavpil: »20:18«. Dušan je pomislil: »Spet sem izgubil!« V tem trenutku je Lojze strahovito tolkel. Dušan se je zavrtel in zamahnil z loparjem po žogici. Zadel jo je. Žogica je letela visoko v zraku proti Lojzetovi strani in se močno vrtela, toda udar je bil prešibek. Padla je še na Dušanovo stran in rezultat je bil 21:18 za Lojzeta. Lojzetovi prijatelji so zmagovalno vpili, Dušana pa so njegovi milo gledali in ga tolažili: »Boš pa v drugi igri zmagal!« četudi sami niso prav v to verjeli.

Dušan je kar nekam izginil in nekdo je prišel povedat, da je takoj po igri teklo domov in ga še sedaj ni nazaj. Vodja je zaskrbljeno gledal na uro, kajti blizu se je čas za drugo igro. Poslal je Janeza, ki je stekel na Dušanov dom in našel Dušana vsega v solzah. »Ne bodi otročji, Dušan! Kaj se boš zdaj čemeril! Treba je nadaljevati igro. Kaj se jočeš, saj še ni konec. Za vsako figo takoj obupaš, čemerita! Gotovo ga boš premagal, samo pazi! Torej pojdi nazaj! Tam te čakajo.«

Dušan je brez besed voljno vstal in stekel nazaj v klub. Tam so že mislili, da ga ne bo in so že vsi začeli igrati, le Lojze je še čakal svojega nasprotnika. Dušan in Janez sta pa tedaj prišla. Živahno so ju sprejeli in vsi bodrili Dušana. Takrat sta Lojze in Dušan začela z drugo igro. Lojze je mislil, da bo z lahkoto premagal takega slabika, kakor je Dušan, ker je že doblil prvo igro. Toda zmislil se je, Dušan je zelo pazljivo igral, včasih tudi močno udaril. Lojze pa ni posebno pazil in je malomarno odbijal, češ: »Saj mi nič ne more!« Zato je rezultat zrastlel na 13:7. To je bila velika in nevarna razlika za Lojzeta, vodil je namreč Dušan. Pri tem rezultatu se je Lojze stresnil in začel previdno igrati. Toda prepozno. Drugo igro je izgubil Lojze na 21:15. »Sijajno! No, vidiš, Dušan, da si zmagal,« so ga hvatili gledalci. Sodnik je vpil: »Stanje v obeh igrah med Lojzetom in Dušanom je 1:1. Vsak je doblil eno igro. Sedaj bosta zaigrala tretjo, odločilno igro.« Vsi so napeto poslušali in čakali, da začne.

Sodnik je zapisal in začetek tretje, odločilne igre je bil tu. Gledalci so oba izpodbujali. Lojze je z največjo pazljivostjo pazil na vsak gib, prav tako tudi Dušan. V začetku sta igrala divje, sta tolkla in rezultat je hitro nametal, toda bil je vedno neodločen. Sodnik je zavpil: »13:13!« Medtem je rezultat še vedno naraščal. Prej sta mnogo tolkla, sedaj pa vedno manj in začela sta igrati zelo počasi. Žogica je počasi odskakovala iz enega konca v drugega, igrala sta tako imenovani »pimpel« (to je zelo previdno in počasno igranje brez tolčenja). Dušan je Lojzetu odbijal žogico iz enega kota v drugega, spet lahko udaril, da je padla na mizo tik za mrežico in spet močneje, da je moral Lojze, če jo je hotel odbiti, skočiti nazaj. Gledalci, ki so se pogotovo, za Lojzeta, so veselo vzklikali, ko je ta vodil 19:17. Dušan je že začel obupati, tedaj pa ga je prijazen vodjev glas svaril: »Kaj že spet obupaš, saj še ni konec!« In spet je začel pogumno igrati in zabil Lojzetu gol, 19:18. Žogica je poskočila po servisu precej visoko in tedaj je Lojze silno močno tolkel. Dušan pa je bil pripravljen in — je odbil. Vsi so že mislili, da preveč, a žogica se je lahko dotaknila na Lojzetovi strani mize, potem pa zdrnila na tla. Lojze seveda take ni mogel ubraniti in 19:19. Gledalci so si med seboj tišepetali, ker niso hoteli motiti obeh igralcev. Lojze je postajal nestrojen: »To gre prepočasno, naredimo že enkrat konec. Na!« in je tolkel — v mrežico, 20:19 za Dušana. Toda hitro se je skesal in sklenil še zadnjikrat napeti sile; Dušan pa je že mislil, da je zmaga njegova in se zmagovalno oziral po navzočih. To je takoj opazil vodja: »Poglej ga, že misli, da je zmaga njegova. Motiš se, bratec; če se boš oziral, si pogubljen. Le pazi!« in je spet pazil, kajti drugače bi bil res izgubil. Pa tudi Lojze je pazil in ta paznost je zvišala rezultat na 20:20. »Zdaj gre pa zares,« je pomislil Dušan in je, ker je bila žogica v pripravi višini, tolkel. Tokrat uspešno. Lojze se je sicer hitro stegnil, toda — ni zadel, 21:20. »Se en gol, končano je,« so se veselili Dušanovi prijatelji in tudi Dušan se je zve-

selil: »Torej le! Lojze je tiho in spretno serviral, žogico je zaneslo, vendar jo je Dušan ubranil in jo tudi nazaj odbil prav tako spretno. Lojze je hotel odbiti, a žogica je poskočila nazaj, sodnik je zavpil: »Zmagal je Dušan z rezultatom 22:20.«

Lojze je samo prihljuno pogledal, skomiznil z rameni in izginil domov. Nihče ni vpraševal po njem. Kdo pa vprašuje po premagancih.

Gledalci so se dremali okoli Dušana, ki je ves srečen sprejemal čestitke. Torej je le zmagal, vendar je dosegel pravi uspeh, po mnogem trudu nagrada. Sedaj bo zopet lahko z novimi močmi začel igrati, sedaj bo tudi med dečki spet lahko ustanovil klub in jih začel učiti tega, kar se je in kar se še bo naučil v klubu SPO.

Odhajajo na novo delo, da bodo tudi drugi znali igrati kakor on, sam pa hoče doseči še boljše uspehe, da se bo proslavil v društvu, v mestu in morda tudi v državi.

Miran, dijak IV. real. gimn.

Pripovedka o kraljici mačk

Pred davnimi leti, mnogo prej, preden so izumili smodnik, sta živela dva lovška prijatelja. Neko jesen sta se nastanila v samotni koči in najela staro žensko, da jima je kuhala in prala. Lovski psi in domača mačka so jim bili edini tovariši v hiši.

Nekega popoldne je odšel mlajši lovec na lov in rekel, da se bo vrnil še pred sončnim zahodom. Ker se pa ni vrnil ob določenem času, se je starejši tovariš vznemiril, boječ se, da se mu je kaj pripetilo. Nazadnje je se mladi lovec vendarle vrnil. Bil je ves premočen in utrujen, ni pa hotel povedati vzroka svoje zamude. Sele po večerji, ko sta sedela s pipo v ustih pri ognjišču, ko so jima ležali psi ob nogah in se mačka resno predla na ognjišču med njima, se mu je razvezal jezik:

— Gotovo si radoveden, zakaj sem se nocoj zakasnil. Nekaj posebnega se mi je pripetilo. Sam ne vem prav, kaj bi rekel o tem. Sel sem po poti, koder sva hodila včeraj. Ko sem se že nameraval vrniti, je stekla mimo mene lisica in pri tej prici sem popolnoma izgubil stezo. Taval sem dolgo časa sem in tja. Naposled zagledam luč in se napotim proti njej. Ko se približam, je luč mahoma izginila. Izprevidel sem, da sem blizu velikega hrasta. Splesal sem na drevo, da bi bolje razbral, kje je luč. In glej! Luč je bila pod menoj v duplu hrastovega debla. Zdelo se mi je, da gledam v cerkev, kjer se vrši pogreb. Čul sem petje in videl krsto. Okoli krste je bilo spremstvo s planenicami — toda prepričan sem, da mi ne verjamem, kar ti pripovedujem...

Prijatelj je željno prosil, naj pripoveduje naprej, in je vzel pipo iz ust, da bi poslušal. Psi na tleh so mirno spali, a mačka je sedela in pazno poslušala, tako da sta oba lovca nadevala ušni vanjo.

»Da,« je nadaljeval tovariš, »vse je gola resnica. Krsto in plamenice so nesle mačke in na krsti je bila naslikana krona in žezlo.« Nič več ni povedal, kajti pri teh besedah je skočila mačka pokonci in zavpila: »Tako! Petrova mačka je umrla in zdaj sem jaz mačja kraljica!« Planila je skozi dimnik in nikoli več je niso videli.

Uganke

Danes je jutri bo, včeraj bilo in prešlo, a nazaj se ne bo povrnilo. (Dan)

Omarico imamo, prav vsi jo že poznamo: poje, gode, govori, spaja mesta in vasi. (Radio)

Kožuhar-lenuhar v jesen se zbudi, po bukovem drevju (gozdu) se v noči podi.

Mu lovec nastavi med vejami past, od njega porabi kožušček in mast. (Polh)

Hiška leze, hiška gré, počasi, da se ne podré. (Polž)

Križem sveta

Arheološko odkritje po prirodnem dogodku. V Smirni se je po silnem deževju eno izmed najmočnejših dreves na pokopališču vdrlo v tla. Ko so presenetljivi poraj raziskali, so dognali, da je bil pod drevesom obok, ki se je zaradi dežja in teže udri. Raziskovalci so šli pridno na delo in so docela razkrili nekdanji starogrški trg, tlakovan z mramornimi ploščami. Stranice trga znašajo 150 metrov. Na eni strani trga je stala velika bazilika iz drugega stoletja po Kr. Raziskovalci so našli dragocene kipe in reliefe. Posebno dragocen je relief morskega boga Poseidona, nadalje kip boginje Demeter, kosci Herakleja, Artemide in Atene ter drugih božanstev, ki jih doslej še niso mogli identificirati.

»Kako hitro mine čas! Prihodnji mesec jih bom imela že dvaindvajset!«
»In jaz osemnajst!«
»Elza, kako vendar šteješ? Petindvajset jih boš? Saj si samo eno leto mlajša od mene!«

Ana: »Oče mi je obljubil 10.000 lir, če se ne dam poljubiti od nobenega moškega, dokler ne bom stara 20 let.«
Marija: »Ah, pa bi danes imela že lepe obresti!«

»Ženske so pač potprežljiva bitja.«
»Čudna trditve!«
»Samo pomisli, kolikokrat je stara 40 let, preden jih ima 30!«

Celso Maria Garatti:

Šaljivec

Nisem hotel postati šaljivec. Nihče me ne povabi v salone in v sprejemnice in če hočem piti čaj, ga moram plačati z lastnim denarjem.

Nihče mi niti ne pripisuje dvotipov in duhovitosti, ki jih je nekoč med gradnjo svoje piramide izrekel Keops, in ki so bile pozneje pripisane vsem živečim šaljivcem.

Pa naj bo! Ugaja mi, da me ljudje poslušajo in razumejo, kar povem.

Ugaja mi tudi videti, kako na to reagirajo.

Jaz lahko to storim; šaljivec ne! Šaljivec vstopi s krvavo podplutimi očmi in spačenim obrazom v dvorano, kjer ga že pričakujejo, in reče z glasom, ki ga premaguje jok: »Moj stari oče je umrl...«

»O!... O!...« rečejo ljudje, komaj zaadržujoči smeh in se suvajo s komolci. — »Evo, je že začel!« »Dale, reče šaljivec in si suši solze z robcem. »Umril je one dni pod ruševinami železniške postaje v Peretoli.«

»O!... O!... Peretola!« — rečejo ljudje, ki jih smeh že zvija, »nu, ali vam nisem povedal?! Le kje jih najde!...«

»Ki se je porušila...« nadaljuje besno šaljivec in v duhu že vrši zločine in nalija vseh vrst, med trčenjem brzca 36 in tovrnoga vlaka 014!«

»O!... O!... Hal... Hal...« rečejo ljudje že popoln mrtvi od smeha. »Ali vam

ni dovolj?... Ali ne veste, da utegne preobilen smeh škodovati?«

»In zdaj,« reče šaljivec, ko je premagal nagon, ki mu je narekaval, naj prime z obema rokama kakrši vrat in ga stiska toliko časa, da bi se prsti sklenili, »zdaj sem na svetu sam. In sem lačen, mraz me trese in niti prebite pare nimam v žepu. Imejte usmiljenje z menoj, dobri gospodje!... Kruha!« zaprosi. »Juhe!... Zatočiščal... Rabljenih oblek!... Perila!«

Smeh odmeva kakor slap in trebuhi poskakujejo, kakor če bi zemljo stresal potres.

»Dovolj!... Iz usmiljenja, dovolj!« rečejo odpornejši. »Ali ne vidite, da je gospe slabo?«

Odnesejo v bolnišnice gospe, ki so se onesvestile zaradi preobilnega smeha, in jim tišče pod nos steklenice s solno kislino.

»Pomislite, ha, ha, ha!« — skušajo pojasniti zdravniku. »Pomislite, obiskal nas je, ha, ha, ha, tisti norec Zanzara, veste, sloviti šaljivec!... Ha, ha, ha!... Kakšne duhovitosti!... Kdo bi si mislil!«

Kar popadejo po stolicah in si brišejo pot.

Šaljivec ostane sam in neutrujen v dvorani, ki jo je medtem napolnil polmrak.

SPORT

Dvoboj dveh starih ljubljanskih rivalov

Jutri ob 15. na stadionu: Mars - Ljubljana

Med zadnjimi sklepi nogometne zveze, ki smo jih objavili včeraj, sta bila tudi naslednja dva:

1) V finalno tekmo, po kateri bosta odigrani prvi dve mesti v turnirju B jesenskega tekmovanja, sta glede na verifikacije in razveljavljanja v dosedanjem sporedu, pripisani moštvu Marsa in Ljubljane in.

2) Finalet bo odigran v nedeljo 8. t. m. ob 15. na igrišču na stadionu pod vodstvom sodnika g. Vladimira Vrhovnika s sodelovanjem mejnih sodnikov gg. Pušenjaka in Kosa.

Tako se je torej »po zaslugi« nekaterih neresnih sportnikov obrnil vrstni red v tabeli starejših udeležencev v tem tekmovanju. Mars je imel v svoji skupini ravno pot in je zasedel svoje prvo mesto v njej brez posebnih pretresljivosti, tako da je postal prvi finalist že po starih propozicijah Mesto drugega finalista, je bilo odano ex offio, in sicer SK Ljubljani, ki je bila po znanem dvoletnem izidu v tekmi med Mladiko in Korotonom potisnjena na drugo mesto v svoji skupini ter ni bila po razpisu prišla v poštev samo za zasedbo 3. ali 4. mesta. Po diskvalifikaciji obeh partnerjev in rjuni izidov od 1. novembra dalje je avtomatično prišla na čelo v svoji skupini in tako dobila svoje mesto v tem tekmovanju, ki ga je gotovo pošteno zaslužila. Zelo se je po znanih sklepih nogometne zveze spremenil tudi položaj Viča, ki je po ugodni rešitvi protesta zoper tovaršile iz Dopolavora zasedel tudi tretje mesto v splošni oceni brez tekme.

Mars in Ljubljana bosta torej — čisto v skladu z računi na papirju in s potekom tekmovanja — jutri zaključila letošnjo kratko, toda razmeroma dovolj burno nogometno sezono. Dvoboj teh dveh starih

ljubljanskih prvakov utegne prinesiti spet nekaj one prave sportne borbe, ki jo je bilo v dosedanjih tekmah videti zelo malo ali pa sploh ne. Saj vemo, da so se posamezna moštva včasih kar sprehajala po igrišču, ko so videla, da je nasprotnik močnejši, in le kratki so bili odlomki posameznih iger, ki so spominjali na one stare čase iz prvenstvene borbe, ko je vsak posameznik tekmoval z vsakim drugim, da mu kdo ne bo mogel očitati pomanjkanja volje in elana. Imeni nedeljskih nasprotnikov jamčita, da bo ta stran tekme najmanj zadovoljiva. Pa tudi v tehničnem pogledu je v obeh enajstih precej igralcev, ki bi nam lahko — čas je že — pokazali nekaj one nogometne igre, s katero so je Ljubljana (kot celota, mislimo to pot) včasih lahko lotila težkih nalog in jih tudi opravila v splošno zadovoljstvo.

Mars in Ljubljana sta nazadnje igrala med seboj pred dobrim letom dni, in sicer 19. oktobra 1941 v jesenski prvenstveni tekmi, v kateri je Ljubljana tesno zmagala z 2 : 1. Ono prvenstveno tekmovanje ni bilo zaključeno in izid je ostal za splošno oceno brez pomena, kaže pa sam po sebi, da že lani in ob najvažnejši prihodki belo-zeleni niso imeli najlažjega posla s tem nasprotnikom. Jutri ne pojde za točko, temveč predvsem za čast, s katero pa je po naklonjenosti zaupnika CONI-a v Ljubljani združena tudi lepa nagrada. Vse to bo gotovo prav tako dalo igralcem poleta dovolj, da nam bodo spet enkrat zaigrali tako kakor v starih časih.

Ker bo tudi ta tekma na stadionu nasproti starega igrišča ob Dunajski cesti, ki nudi gledalcu še prav posebno lep pregled nad potekom igre, pričakujemo, da bo obisk nedeljske prireditve prekosil vse dosedanje.

V nekaj vrstah

Šest italijanskih boksarjev je odšlo na turnejo v Španijo, kjer se bodo v prihodnjih dneh v Madridu in Barceloni pokazali v nekaj zanimivih nastopih. Boksaška zveza je poslala tjakaj dovolj močno zastopstvo, da bo španski publiki ostalo vsaj zadosteno, da so videli nekaj dobrega boksa. Imena Musina, Proietti, Bonavalli, Urbinnati, ePire in Palermo jamčijo za to, da bo izid teh dvobojev gotovo skoraj v celoti v njihovo korist. V spremstvu teh močnih mož je odpotoval na Pirenejski polotok tudi velikan Primo Carnera, ki je nekoč krotil vse boksarje sveta, zdaj pa se spet uspešno udejstvuje v rokoborbi.

Sofijska nogometna reprezentanca je te dni odigrala kar tri tekme v turški prestolnici in se je znova morala prepričati, da so Turki doma zelo močni in tej panogi. Najprej so Bolgari izgubili tekmo s turškim prvakom Beşiktaşom z 0:2, naslednji pa so jih dobili v roke znani nogometaši iz kluba Fenjer Bakdže in jih tudi odpravili brez uspeha z 2:1. Nazadnje so trčili še na izbrano moštvo vsega Carigrada, ki jim je gladko naložilo tri gole, sami pa niso spravili v mrežo nobenega.

Gundar Haegg, o katerem smo zadnjič

zabeležili, da ga Američani vabilo na svoja tekalističa, je odklonil laskavo vabilo in bo rajši ostal doma. Enako sta se že prej odločila tudi oba njegova slavna rojaka Arne Andersson in Haakon Lidman. Kakor se vidi so švedski atleti že sami ubrali edino pravilo pot ter se ognili vsaki nevarnosti, da bi jih dolarski gospodje izrabili za svojo reklamo.

Ko smo že pri ameriških gospodih, ki jim ugaja lahka atletika, zapisimo še eno novico z one strani Oceana in sicer o nekem čudovitem uspehu črnca Warstrunga, ki je baje v troskoku dosegel nov svetovni rekord z znakom 16,12 m. Prejšnjo najboljšo znakmo te vrste je branil Japonec Tajima z natančno 16 m. Ali je vse tako točno kakor je napisano, mi ne vemo in tudi oni ne, ki so že pred nami objavili to vest.

V rumunskih šolah bo s prihodnjim šolskim letom uvedena lahka atletika kot obvezen šolski predmet. Rumunska atletika je zadnji čas lepo napredovala ter so rumunski atleti v minulih sezonah med drugim tudi uspešno nastopili na dveh mednarodnih mitingih. Ti uspehi so dali ministru za narodno vzgojo pobudo za ta važen ukrep v korist nadaljnjega razmaha kraljeve sporta v Rumuniji.

KAJ VEM? KAJ ZNAM?

436. Kaj je monada?
437. S čim cvrči črček?
438. Katera temperatura je najnižja, kaj je absolutna temperatura?

439. Križanka

1	2	3	4	5	6	7	8
9				10			
11						12	
13			14		15		16
			17		18	19	
		20			21		
22		23		24		25	
26	27	28	29		30		
31		32			33		
34		35			36		
37					38		

Vodoravno: 1. mrtvaški oder, 5. okrajšano žensko ime, 9. številkar (tukaj), 11. prislov, 12. moško ime, 13. predlog, 14.

črka v grški abecedi, 16. zlato (franc.), 17. oblika glagola biti, 18. prva beseda v znani budhistični molitveni formuli, 20. tatarski knez 21. odposlanec, 23. k, a, 24. kazalni zaimek, 26. črka v grški abecedi, 28. žensko ime, 30. italijanski spolnik, 31. kratka za zvezo držav, 33. veznik, 34. ukiniti (tukaj), 37. pritok Save, 38. ilovnat. Navpično: 1. zanos (tukaj), 2. glavno mesto v rumunskem okrožju, 3. prestolnica evropske države, 5. kazalni zaimek ženskega spola v množini, 6. glagol, ki izraža premikanje, 7. gladina (tukaj) 8. sozvočje, 14. norveško moško ime, 15. znamenita dolina v Italiji, 17. vrsta mreže, 19. moja (lat.), 22. močan ropot, 25. junak Stritarjeve povesti 27. gnezdo pikajočih žuželk, 29. tu (lat.), 30. oblika glagola leteti, 32. kratka za znan akademski sportni klub, 33. klica, mlaka, 35. kazalni zaimek, 36. japonska doizinska mera.

490. Za blistre računarje
Po cesti peljejo z vozom enakomerno počasi težko, jako dolgo tračnico. Ker me zanima dolžina tračnice, stopim vstric zadnjega konca tračnice, korakam enakomerno ob vozu do sprednjega konca tračnice in

Naročite se na romane Dobre knjige!

naštem pri tej poti 112 korakov. Takoj se obrnem, korakam enako nazaj do zadnjega konca tračnice in naštem pri tej poti 16 korakov. Koliko mojih korakov meri dolžina tračnice? Izračunajte s sklopanjem brez pisanja!

Rešitve nalog 5. t. m.:

481. Prvi porcelan so prinesli v Evropo Portugalci v začetku 16. stoletja iz Kitajske.

482. Kartoteka se imenuje zbirka premičnih listov, ki so urejeni po abecedi, številkah ali pojmi.

483. Kraljevina Belgija se je ustanovila 1815. na dunajskem kongresu.

484. Naš šahovski problem.

1. Lb2, Kb4, 2. Th 5, Kb3, 3. Tb5 + itd.

485. Ura prehitve.

Ura prehitve dnevno za 4 minute. Čez 15 dni bo eno uro naprej, po 15 x 12 = 180 dneh bo zopet istočasno s pravo uro kazala 12. uro.

Iz Spodnje Štajerske

Novi grobovi. V Mariboru je umrla vdova po advokatu Marija Krenn-Baumeler v višoki starosti 82 let ter 70 letna staroupokojenka Terezija Pivčeva. V mariborski bolnišnici je umrl 11 letni Avrelj Schmitt, sin davnega inspektorja.

Svečana otvoritev železniškega mostu v Mariboru. Leto dni se je razvijal železniški promet v Mariboru čez zaslišni most. Preteklo sredo zjutraj pa so obnovljeni železniški most izročili svojemu namenu. Predsednik dunajske železniške direkcije inž. Rudolf Töpler je imel svečan nagovor. Igrala je železničarska godba.

Bucico je pogotilna. Slaba je navada šivilj in tudi raznih gospodinj, da vtaknejo bučice v usta, kadar imajo opravka z obleko ali perilom. To je povzročilo že mnogo hudih nesreč. Žrtev te navade je postala tudi 22letna blaginčarka L. K. iz Maribora. Z bučico v žlečodu so jo pripeljali v mariborsko bolnišnico.

Poroka. V Mariboru sta bila svečano poročena dekliška štabna voditeljica Irmgarda Frankl in Franc Seiler.

V Slovenjem Gradcu se je v torek zvečer pričel novi samarijanski tečaj nemškega Rdečega križa. Sprejemajo se še nadaljnje prijave.

V Stranjski vasi je bilo zborovanje učiteljskega. Zborovanje je vodil rektor Hugo Stiber. Daljše predavanje je imel šolski svetnik Schneider.

Nesreče. Posestnik Stefan Vihar, star 53 let, iz silniške okolice, je padel z ostrešja in se precej hudo poškodoval. V Mariboru si je Julijana Purgarjeva po nesreči zaustavila kri v desnici. Na poti v cerkev je padla 75letna posestnica Fani Terantova iz št. 11a in se nevarno poškodovala na glavi. 56letni Jože Vodusek iz braslovske okolice je padel s kolesa in se hudo poškodoval. Posestnica Marija Breznikova, stara 53 let, doma iz Negove, se je peljala s konji, ki pa so se splašali in je voznička padla z voza ter dobila poleg vnanjih hude notranje poškodbe. 29letni hišnik Peter Škerlec iz Maribora si je poškodoval levo pri napravljanju drv. Ponesrečenci leže v mariborski bolnišnici.

Mladinski pomoč. V okviru Heimabund-a je bila pred dvema mesecema ustanovljena pomoč za mladino. 413 otrok je bilo prevzetih v oskrbo. Uvedeno je bilo nadzorstvo na mladostniški grešnici, ki so delno pod nadzorstvom izločenih pomočnikov, delno pa so bili sprejeti v zavode. Proti 75 mladostnikom so nastopila mladinska sodišča, posredovalo pa je mladinsko skrbstvo. Zdravstveno je bilo preiskanih 2328 otrok, ki jih je bilo treba oddati v daljše zdravljenje, da so se okvare odpravile.

Filmski igralci za zimsko pomoč. V soboto sta se pripeljala v Gradec znana filmska igralca Hans Moser in Wolf Albach Retty. V nedeljo sta v okviru velike zbirke za zimsko pomoč delila avtograme. Naval je bil velik.

Mariborsko življenje. V drugi polovici oktobra je bilo v Mariboru 28 porok. Zabeleženih je bilo 108 rojstev (54 dekčev in 54 deklic), umrlo je 54 oseb, in sicer 36 moških in 18 žensk.

Prometna nesreča v Mariboru. Vzletni gradbenik Ignac Fekonja se je peljal s kolesom po Graški cesti. Trčil je ob neki tovorni avto in odletel pod prednje kolo težkega vozila. Nevarno poškodovan na glavi in z zlomljeno nogo je bil prepeljan v bolnišnico.

Zaupnice zaposlenih žensk v Mariboru so bile klicane k zborovanju. Govorniki so naglašali, da je treba delovnim ženam posvetiti v vojni največjo skrb, ker vršijo dvojno delo: v obratih kot delavke, doma pa kot gospodinj in matere.

Smrtna nesreča. Ljsti poročajo o nenavadni nesreči, ki se je primerila pretekli

petek na vožnji iz Gradca. Gradbeni učene Erik Smagol je ob postanku na nekem kolodvoru stopil iz vagona in se povzpel čez vagon tovornega vlaka, da bi utrgal jabolka na bližnjem drevesu. Pri tem pa je zažvižgal stroj. Ker je Smagol menil, da bo odpeljal njegov vlak, se je plazil pod tovornim vlakom na drugo stran. V tem pa se je tovorni vlak premaknil in kolesa so mladeniča prerezala. Nesrečo so železničarji opazili šele, ko sta odpeljala oba vlaka s postaje.

Žrtev nevarnega bika. 32letni Franc Gumzej, ki je v službi posestva mariborske kaznilnice, je gnal bika napajati. Naenkrat pa se mu je bik iztrgal, pobedel Gumzeja in ga z vsilo telebnil v vodo. Sopihajoč od srda je nato še s parklji stopal po svoji žrtvi in je siromaka še nadalje bodel v vodi. Gumzeja so komaj rešili. Zlomljenih ima več reber in še druge poškodbe. Nezvestnega so prepeljali v mariborsko bolnišnico.

Drobne zanimivosti

Črne štorčije izumirajo. Štorčije, ki so v naših krajih bolj redke, so drugod po Evropi še vedno močno razširjene. Neka posebna vrsta črnih štorčij pa se vedno bolj krči in jo zato povsod ščitijo. Na Nizemem Saškem se je, kakor poročajo nemški listi, v nekem gozdiču letos zaredila družina črnih štorčij in so zdaj oblastva tisti kraj zaščitili.

Šturke iščejo po oglasu. V praški listih je nedavno izšel zanimiv oglas: Iščejo se kuhinjski šturki, komad po 5 penigov. Izprva so ljudje menili, da je to neslana šala. Kmalu pa se je izkazalo, da potrebuje šturke neki znanstveni zavod za svoje poskuse. Vodja zavoda se je že pred tedni

obrnil na različne trgovine z živalmi, pa so mu vse odgovorile, da šturkov nimajo v zalogi. Nato se je ravnatelj obrnil na nekatere velike pekarnice in je prejel hudo grobe odgovore. Zato je poizkusil z oglaso. Oglas, kakor vemo, seže v deveto vas. Prišlo je toliko ponudb, da je potreba — 200 šturkov na teden — krita za daljšo dobo. Verjetno bi tak oglas tudi v Ljubljani ne bil brez odziva.

Radio Ljubljana

SOBOTA, 7. NOVEMBRA 1942-XXI
7.30: Romance. 8.00: Napoved časa — poročila v italijanski. 20.20: Ploščice. 12.30: Poročila v slovenski. 12.45: Duet harmonik Malgaj. 13.00: Napoved časa — Poročila v italijanski. 13.10: Pet minut gosпода X. 13.15: Poročilo Vrhovnega Poveljstva Oboroženih Sil v slovenski. 13.20: Lepe pesmi od včeraj in danes — orkester pesmi vodi dirigent Angelini. 14.00: Poročila v italijanski. 14.15: Koncert Radijskega orkestra, vodi dirigent Šijanec — operetna glasba. 14.45: Poročila v slovenski. 15.00: Pokrajinski vestnik. 17.15: Nove plošče Cetra. 17.55: Gospodinjstvo predavanje v slovenski. 19.30: Poročila v slovenski. 19.45: Lahka glasba. 20.20: Napoved časa — poročila v italijanski. 20.20: Komentar dnevnih dogodkov v slovenski. 20.30: Vojaške pesmi. 20.45: Filmska glasba. 21.40: Predavanje v slovenski. 21.50: Pisana glasba. 22.10: Klasični orkester vodi dirigent Manno. 22.45: Poročila v italijanski.

Inserirajte v »Jutru«

Iz zgodovine puške

V starih časih so imeli ljudje še zelo primitivno orožje

»To-lo-tsi-ang« so imenovali Kitajci čuden instrument, ki so ga iznašli sredi 13. stoletja; na zgornjem koncu dolge palice je bil pritrdjen kos cevi; to cev so napolnili s smodnikom in na vrh stlačili majhno kroglico iz gorljivih snovi. Če so to »sulico vihravega ognja« prižigali, je smodnik vrzel gorljivo snov z cevi in goreča kroglica je zletela visoko v zrak. Ali so se Kitajci samo veselili ognja te rakete, ali pa so zasledovali s temi ognjenimi kroglicami tudi manj človeške smrtne in so n. pr. zažigali hiše ali sovražne artdbe, nam »zročilo ne pove.

Arabski so v 14. stoletju uporabljali zelo podobno orožje, ki so ga imenovali »mad-fa«. Služilo jim je kot orožje in so z njim streljali v nasprotnikovo taborišče ogenj in — strah.

Ob deževnem vremenu so bitke odpovedali

Konzervna pušica in lovška puška gotovo nimata med seboj sličnih potez. In vendar so obe v nemškem jeziku enako imenovani. Če pa opazujemo najstarejšo ohranjen »puško«, tako imenovano »Tannenberško puško« iz leta 1399, izdelano iz bron in zelo podobno omenjeni »to-lo-tsi-ang« razumemo, da so v njej videli prvenstveno šrambo za naboj smodnika, torej dejansko neke vrste pušico.

V 33 cm dolgo cev je bilo mogoče spraviti nekaj smodnika in svinčeno kroglo premera 17 mm. Skozji priključen masivni kovinski del je bil izvrtan kanal v ceadje in v stran nazven. Kanal je bil napolnjen s smodnikom. Na vžigalno luknjo so pritisnili prižigalo (lunto) in naprava se je sprožila. Lunte pa so bile že oridobitve. Morale so med vojsko bitko goreti. V ta namen so spojili vrvice. Ahlo drugo z drugo in jih namočili v raktopni svinčene s'ad-korja in rečne vode. Vendar je mnogo bitk moralo odpasti zaradi prevlažnega vremena, ker lunte niso žotele goreti.

Teško otovorjeni strelci

Na pohodu je moral vsak deseti mož nositi v prelučkanem pločevinastem tulcu gorečo lunto, pri kateri so si mogli njegovi tovaršji prižigati svoje. Mušketirji ali arkebuzirji so sploh morali nositi seboj vsakovrstne stvari. Najmanj vsak drugi mož je nosil seboj cev, na katero je bil sprej prikovan poseben opornik, ki ga je bilo mogoče opreti v prosoben in obesiti v strelnico ter tako omiliti pretrd udarec nazaj.

Ves opornik je tehtal 7 do 10 kg in še več. Vsak mož je nosil tudi 11 'esenh ovov z naboji smodnika, pripravljenimi za posamezni strel. Mošnja za kroglo je vsebovala 12 do 15 krogel katerih vsaka je pri mušketi tehtala blizu 60 gramov, pri arkeluzi pa okoli 22 do 36 gramov. Potrebnih je bilo 42 povelj, da je bilo mogoče po predpisih pripraviti arkeluzo za strel.

Vse je bilo odvisno od hitrosti streljanja

Lunta je bila že davno zastarela. Na-

pel so pero, ki je ob sprožitvi podrgnilo nazobčano kolesce ob košček žveplenega krčca tako, da so se vžigale iskre in je ena od njih verjetno padla na vžigalno ponovico. Ali pa je pero sprožilo zvzd s kreslinim kamnom proti jeklenemu sedelcu in doseglo enak vzrok mnogo bolj siguren uspeh. Se vedno pa so morali v papir zaviti naboj in v barhančno cunjico zavito kroglico poriniti v cev od spredaj in napolniti vžigalno ponovico, predno so mogli misliti na strel.

Tako je bilo v sedemletni vojni in ne mnogo boljše še v znanih bitkah pri Jemi in Auerštadu, pri Lipskem in pri Belle Alliance. In vendar so izvrstno izvežbani vojski Friderika Velikega dosegli najmanj dva strela na minuto. Da pri tem niso mogli skrbno meriti, je bilo brez pomena! Nasprotniki so si stali nasproti tako tesno drug ob drugem, da je bilo le težko streljati mimo tako gostega, živega zidu. Vžigalo je bilo le, kdo je hitreje streljal. Proti Napoleonovim vojakom borečim se v razkropljenih skupinah pa so bili ti strelci sedveda brez moči. Porazi pri Jemi in Auerštadu se deloma tolmajo tudi kot posledica tega dejstva.

Pokalno živo srebro

Tudi francoska vojska je bila zelo slabo oborožena. Celo zelo dober kresalnik je vzdržal le okoli 50 strelcev in je moral biti na to po zelo težavnem postopku izmenjan. Kresalnike je bilo mogoče nabiti šele po 13 prijemih. Pri tem so raztresli toliko smodnika, da je bila vžigalna količina pri vsakem strelcu drugačna. Posebna preiskava, ki je bila leta 1817 v francoski armadi, je ugotovila, da je pri teh okolišnih odpovedal vsak sedmi strel.

Leto kasneje je iznašel Joseph Egg »strel no kapico«. Anglež Howard je odkril v pokalnem živem srebri snov, ki se pri udarcu ali sunku vžge in da dolg plamen. Poskušali so že potisniti v vžigalni kanal pušk, ki so se polnile od spredaj svalke ali klobasice pokalnega živega srebra in jih s petelinovim udarcem prižigali. Egg pa je iznašel v strelni kapici v »piston« lahko ustavljal kos, iz katerega je nato plamen šinil v naboj.

Skrivnost polnjenja od zadaj

Med tem ko so že dolgo časa kroglo spajali spredaj s patrono, da je ni bilo treba posebej potisniti v cev, se je Dreyse domislil, da bi tudi strelno kapico spojil s patrono. Izdelal je puško, ki se je odpirala od zadaj in je patrono porinil v cev ter jo vzpet z vrtljivim in premakljivim lesenim valjem zaprl. Na to je napel pero, ki je pri sprožitvi udarilo z vžigalno iglo na pokalno živo srebro v notranjosti patrone in naboj je eksplodiral.

Tej puški so se v začetku zelo smejali, vendar so Prusi zmagali z njo v bitkah leta 1844 in 1866. Le šest prijemov je bilo še potrebnih, da je bila pripravljena za strel.

P. G. Wodehouse:

PODJETNI SAM

Humorističen roman

»Skušajva razbistriti vso stvar,« je rekel, ko je nekoliko pomislil. »Če količkaj prav razumem, stanuje gospod Braddock menda tu?«

»Da, stanuje. A hiša je last gospoda Wrenna.«

»Toda gospod Braddock ima ključ, da hodi v hišo in iz nje?«

»Seveda. Z ozirom na to, da tukaj stanuje.«

»Aha!«

»Kaj hočete reči s tem, aha?«

Reči hočem, da vrag vendarle ni tako nemaren z menoj, kot sem mislil. Pravkar sem se še bal, da sem zašel v dom neznanega človeka. A zdaj je vse v redu. Dajte, da vam povem: prejle sem srečal gospoda Braddocka, in ta me je povabil, naj prenočim pri njem.«

»O!« je porogljivo odvrnila Klara. »Povabil vas je! O! ... Zares vas je povabil?«

Sam jo je tesnobno pogledal. Njeno vedenje mu je začelo smrdeti.

»Torej ne verjamete, kar vam pravim?«

»Ne. Ne verjamem vam.«

»Tak slišite ...«

»Kje pa je gospod Braddock, če vas je on privedel semkaj?«

»Odšel je spet,« je odgovoril Sam, ki se ga je loteval občutek, kakor bi stal na trnju. »To je bilo,

vse kar je res, zelo nepremišljeno. Komaj me je bil spustil v to preklicano vežo, je zaloputnil vrata in odšel po svojih opravkih.«

»Ali je mogoče ...?«

»Tak poslušajte me, prosim, drago, ljubo dekletce ...«

»Nikar toliko ne čenčajte!« mu je Klara strogo segla v besedo. »Res čudno, da ženska ne more začopati zlikovca, ne da bi hotel ljubimkati z njo.«

»Po krivem me obtožujete!« je vzklilnil Sam.

»Docela po krivem. Kaj sem hotel reči ...?«

»Vsake besede je škoda!«

»Ali, to je nesmiselno,« je zastokal ubogi Sam.

»Za Boga, pomislite vendar nekoliko! Če bi to, kar sem vam rekel, ne bilo res, kako bi mogel potem sploh vedeti, da je gospod Braddock na svetu?«

»Najbrže ste izvoznili kje v sosesčini. Sicer pa: ko bi bili gentleman in bi v resnici poznali gospoda Braddocka, ne bi hodili ponoči takole napravljeni okrog. Človek bi dejal, da ste berač, ako ne še kaj hujšega ...«

»Res je, da sem se pripeljal s tovrstnim parnikom. Pa nikar tako lahkomišelnost ne sodite po vnanjem videzu. Mislim, da so vas tega že v šoli učili.«

»Ne brigajte se za to, česa so me učili in česa me niso.«

»Po krivem me obsojate, drago dekale. Milijonar sem ... Ali bolje, moj stric ...«